

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

ÖTVÖSSÉG
FÉMMŰVESSEG
BELSŐÉPÍTÉS ZET
DÍSZLET- ÉS
JELMEZTERVEZÉS
TEXTILMŰVÉS ZET
GOBELIN
BŐRMŰVESSEG
KERÁMIA
PORCELÁN
ÜVEG
ALKALMAZOTT GRAFIKA
IPARI FORMATERVEZÉS
MŰVÉS ZETELMÉLET
RESTAURÁLÁS
OKTATÁS
MŰHELYEK
GYŰJTEMÉNYEK
KIÁLLÍTÁSOK
SZAKIRODALOM

Muharos Lajos: Szent Eligius (részlet) /
Lajos Muharos: Saint Eligius (detail)
[2007]

GOLDSMITH'S ART
METALWORK
INTERIOR DESIGN
STAGE AND
COSTUME DESIGN
TEXTILE ART
TAPESTRY
LEATHER DESIGN
CERAMICS
PORCELAIN
GLASS
APPLIED GRAPHICS
INDUSTRIAL DESIGN
ART THEORY
RESTORATION
EDUCATION
STUDIOS
COLLECTIONS
EXHIBITIONS
LITERATURE

2014/3

Főszerkesztő:
KISS ÉVA művészettörténész

Szerkesztőbizottság:
DÁVID KATALIN művészettörténész
ERNYEY GYULA designer, szaktörténész
FELEDY BALÁZS művészetkritikus
MASCHER RÓBERT designer,
a FISE elnöke
MEZEI GÁBOR belsőépítész
N. DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész
RITÓÓK PÁL művészettörténész
SCHRAMMEL IMRE
keramikus és porcelántervező
SIMON KÁROLY designer

Olvasószerkesztő:
ANTAL MARIANN

Szerkesztő:
VERESS KINGA

Hírszerkesztő:
NAGY FRANCISKA

Fordító: MENTE ÉVA

Felelős kiadó:
Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok
Alapítványa, KISS JÓZSEF

Gazdasági vezető: ANDA JUDIT
Telefon: 20/299-0767

Lapalapítók:
FEKETE GYÖRGY
N. DVORSZKY HEDVIG
SCHRAMMEL IMRE

Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 33-37.
(az Iparművészeti Múzeum épületében)

Telefon: 218-7582

Fax/üzenetregész: 218-7582

Adminisztrátor: Horváth Róbert

Fogadóórák: kedden és csütörtökön
10-től 12 óráig

**Évente tízszer megjelenő művészeti folyóirat
Új folyam 21. – 2014/3 (április)**

**E számunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
Folyóirat-kiadás Kollégiuma
és a Magyar Művészeti Akadémia
támogatta.**

ISSN 1217-839X

E-mail cím:
magyariparmuveszet@gmail.com
info@magyar-iparmuveszet.hu

Honlap:
www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2014. március 31.

A folyóiratban megjelent
illusztrációkat a szerkesztőség
digitálisan is megőrzi,
a kéziratokat azonban
nem tárolja és nem küldi vissza.
A leadott képanyag a meg-
jelenés után a szerkesztőségben
személyesen visszakérhető,
csütörtökön 10 és 12 óra
között.

Tervezés:
Tandem Stúdió
(tandemgrafika.hu)

Nyomás: Stoffel és Társai

A folyóiratban közölt szövegek
és fotók szerzői jogvédelem
alatt állnak. Utánnymásuk,
fénymásolóval való
sokszorosításuk csak a kiadó
előzetes hozzájárulásával
engedélyezett.

A lap előfizethető
a Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok Alapítványa
10402166-21629389-00000000
számlaszámán vagy a szerkesztőségtől
kért postautalványon.

Előfizetési díja egy évre 7500 forint.

IN MEMORIAM

Máté János (1938–2014)
ötvösművész emlékezete
(*Kótai József*) 2

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

Figurák bűvölete
Kótai József, Máté János és
Muháros Lajos ötvösművészek
kiállítása a Klebelsberg Kultúr-
kúriában (*Lovag Zsuzsa*) 3

A klasszikus magyar
konstruktivizmus felidézése
más eszközökkel
Ifj. Szlávics László szobrász-
éremművész újabb műveiről
(*Tóth Antal*) 11

ÉRTÉKÖRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

A fraknói Esterházy-kincstár
és az Iparművészeti Múzeum
(*Szilágyi András*) 17

Fények, árnyékok és a húsvét
misztériuma. Szentsír a
gyöngyöshalászi templomban
(*Semsey Balázs*) 33

A gömöri kerámia aranykora
(*Szabán György*) 40

VITA

Az iparművészet fogalmáról
(*Mezei Gábor*) 44

HÍREK 45

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

IN MEMORIAM

In memory of metalwork artist
János Máté (1938–2014)
(*József Kótai*) 2

EXHIBITIONS – STUDIOS

The spell of figures
An exhibition of metalwork
artists József Kótai, János Máté
and Lajos Muháros at the
Klebelsberg Cultural Center
(*Zsuzsa Lovag*) 3

Reminiscences of classical
Hungarian Constructivism—
with alternative methods
On latest works by sculptor
and metalwork artist László
Szlávics, Jr. (*Antal Tóth*) 11

SAFEGUARDING VALUES

The Esterházy Treasury
of Fraknó/Forchtenstein and
the Museum of Applied Arts
(*András Szilágyi*) 17

Lights, shadows and the mystery
of Easter. The Holy Sepulchre at
the church of Gyöngyöshalász
(*Balázs Semsey*) 33

The golden ages of Gömör
pottery (*György Szabán*) 40

DEBATE

On the concept of applied arts
(*Gábor Mezei*) 44

NEWS 45

Máté János (1938–2014) ötvösművész emlékezete

Január 8-án elhunyt Máté János kollégánk. Sajnos, nem érthette meg közös kiállításunk megnyitóját, mely így tiszteletére és emlékezetére szenteltetett. Halvány vigaszunkra szolgál, hogy láthatta és véleményezhette a közös katalógusban megjelentetni tervezett felvételeket munkáiról.

Máté János 1938. április 13-án született Szabadkán. Diplomáját 1962-ben védte meg a Magyar Iparművészeti Főiskola ötvös szakán. Azóta önálló művészként szállított az Iparművészeti és a Képcsarnok Vállalat boltjaiba, és alkalmankénti felkérésre, pályázatokra készítette alkotásait. Munkái készültek a budapesti (volt) Orvostovábbképző Intézetbe, a mezőgazdasági kiállítás csarnokába, a (rég)i Duna InterContinental és a Hilton Szálloda számára, valamint a genfi WIPO-székház (World Intellectual Property Organization / Szellemi Tulajdon Világszervezete) épületébe. Az elmúlt ötven évből mintegy harmincat az Ötvös Stúdióban töltött. Máté János ennek a meghatározatlan, állagában és személyi összetételében is állandóan változó műhelynek volt egyik színes, stabil tagja. Szivarvagy pipafüstje fűszerezte a kén- és salétromsavgőz,

szurok vagy kénmáj, lakk és oldószer keverékéből összebékült helyi odórt. A szivarozás vagy pipaszó nem alkalmas hosszú szólók előadására, János a felvetett gondolatsort egy-egy jóízű szabadkai szentenciával zárta, melyek az aktuális ön- és továbbképzést szolgálták. Bár Muharos Lajos csak alkalmi látogatója volt a műhelynek, a viaszveszejtési technika alapjait mindhárman Kovács Károly kollégánktól tanultuk meg, és alakítottuk tovább, vérmérsékletünk szerint.

Máté János kiállítási anyaga teljes egészében azután készült, hogy megszűntek a megbízások és megrendelések. Egyre romló egészsége ellenére rendszeresen részt vett a szakmai megmozdulásokban, a ráckevei, majd pesthidegkúti Ötvösművészeti Biennálékon. Pár hónapja, szeptemberben még új alkotásával jelentkezett. Hatalmas irodalmi műveltségével, zenei és szakmai tájékozottságával, műveiből sugárzó életigenléssel, filozofikus humorával nagyon hiányzik mindazoknak, akik igazán ismerték és szerették.

KÓTAI JÓZSEF
ötvösművész

Máté János: Bukott angyal méltatlankodik, aquamanile / János Máté:

Indignant Fallen Angel. Aquamanile

[1989] öntött bronz,
viaszveszejtési /
cast bronze,
lost-wax casting
[15x24x13 cm]

Figurák búvölete

Kótai József, Máté János és Muharos Lajos ötvösművészek kiállítása
a Klebelsberg Kultúrkúriában

Máté János:
Kis oroszlán,
aquamanile /
János Máté: Little Lion.
Aquamanile
[2006] *öntött bronz,*
viaszveszejtéses /
cast bronze,
lost-wax casting
[23x24x10 cm]

■ Kótai József, Máté János és Muharos Lajos ötvösművészek munkáiból nyílt ez év február 12-én egy rendkívül érdekes és szép kiállítás a Klebelsberg Kultúrkúriában.

A három művész a szó legszorosabb értelmében kortársa egymásnak, három éven belüli születésükkel és főiskolai diplomájukkal, azonos mestereikkel, Kopcsányi Ottóval és Nagy Józseffel. Nyilvánvaló, hogy azonos angyal volt a szolgálatos, vagy azonos volt a csillagok állása is, amikor a világba induló lelküket el-

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Máté János: Edényfelhúzás (Az ötvösség isteni eredetű,
de nem vagyunk angyalok éremorozatból) /
János Máté: Pulling up the Vessel (From the medal series
'Metalworking Is Of Divine Origin, But We Are Not Angels')
[2003] *öntött bronz,* *viaszveszejtéses /*
cast bronze, lost-wax casting [Ø 8 cm]

látták különféle útravalóval, többek közt alkotótehetséggel. Csakis így történhetett, hogy mindhárman az ötvösséget választották, azt a tevékenységet, amelyben a kemény fém csak kemény munkával, a mesterségbeli tudás alapos ismeretével és tökélyre törő szentélyes gyakorlásával válik műalkotássá.

A közös kiállítás mindegyik darabja figurális alkotás, amelyeket mély szemléleti egység fog egybe, függetlenül attól, hogy 20-30 centiméter magas bronz aquamanilek vagy néhány milliméteres, ékszereket díszítő ezüstalakocskák formájában jelennek meg. Ér-

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Máté János:
Hová pottyantam?,
aquamanile /
János Máté: Where Did
I Drop? Aquamanile
 [2009] *bronzlemez,*
domborított,
forrasztott /
bronze plate,
embossed, welded
 [15x25x12 cm]

vényes ez Kótai József és Máté János érmeiken ábrázolt figuráira is. Mindegyiket a tökéletes formaadás, az alakok játékos, szeretetteljes és derűsen groteszk megformálása jellemzi. Érződik rajtuk az alkotók öröme, ami maradéktalanul átsugárzik a művek nézőire is.

Máté János egy középkori tárgytypust elevenített fel, azokat a vízöntő edényeket, amelyeket a kereszties hadjáratokkal megismert keleti – iszlám – állat alakú füstölőedények mintájára a 12. században kezdtek készíteni az európai ötvösök. A középkor végéig igen kedvelt aquamanilék legtöbbje oroszlánt formáz, de rövidesen elterjedtek az emberi alakokkal kiegészített – az iszlám fémművéségben ismeretlen – edények, lovas vadászokat, páncélos lovagokat, az oroszlánnal küzdő Sámson, kentaurokat, férfi vagy női fejeket és büszköket ábrázoló figurák is. Néha még a szatíra is helyet kap köztük, az egyik aquamanile a négykézláb

álló Szókratészt ábrázolja, a hátán lovagló híresen kardos feleségével, Xanthippével.

Egy különleges eljárással, a viaszveszejtéses öntéssel készültek, amelynek lényege, hogy az agyagmagon a figurát viaszból készítik el minden apró részletével együtt, ezt egy agyagköpennyel veszik körül s szárítás után kiegészítik. A kiolvadt viasz helyére öntik a bronzot, majd a köpenyt – az öntőformát – letördelik a figuráról. Az ezzel az eljárással készült minden darab egyedi és megismételhetetlen, ahogyan azok Máté János figurái is.

A középkor végével az aquamanilék készítése megszűnt, nem mentek át a stílusfejlődés további változásain. Ezért – és az azonos technika miatt is – idézik Máté János munkái a középkort, természetesen idézőjelbe téve. Ő is sok oroszlánt mintáz, de ezek nagyon mások, mint a középkor fenyegető, fogait mutató,

hátrafeszülő hátsó lábakkal álló oroszlánjai. Tartásukban, hatalmas fogaikkal még hasonlítanak rájuk a *Kis oroszlán* és a *Ferenc Jóska*, de míg az előbbivel a mindenre kész stréberséget, az utóbbival az öreg császár portréját is megmintázta a művész. A fenékre tottyant *Nevető oroszlánfióka* és az *Ajándék oroszlánnak ne nézd a fogát* már csak funkciójuk és technikájuk szerint aquamanilék, egészükben Máté János groteszk derével megformált figurái.

Ugyanilyen metamorfózison mentek át a középkori lovagok, a *Szárnyalást ígértetek*, az *Amazon*, a *Talpon maradni* mindig dús idomú női lovasai tartásukkal, gesztusaikkal, beszédes arckifejezésükkel közvetítik a művész mondanivalóját, a bevett, évezredek legendák ironikus átfogalmazását. Az *Amazon* kissé rémülten kuporog lova farán, az elragadott Európa pedig a bika hátán békésen hasalva vakargatja elrablója tarkóját.

Vannak más technikával készült aquamanilék is, az *Európa elrablása*, a *Címertartó oroszlán*, a *Benne vagyunk a csőben* és a *Hová pottyantam?* című munkák bronzlemezről domborítva és forrasztva készültek. A hasonló témájú öntött plasztikákkal együtt nézve világosan megmutatkozik, milyen óriási szerepe van az anyaggal dolgozó művészknél – az iparművészknél – az anyagok és a készítési technikák kiválasztásának.

Kótai József kiállított munkái ezüstből és bronzból öntött kisplasztikák és érmek, amelyeken az egész felületet kitöltik, szinte szétfeszítik az alapból magasan kiemelkedő figurák. Ezek is viaszveszejtéses eljárással készültek, ezzel a technikával érte el a művész a kis felületeken, a 8-10 centiméter átmérőjű érmeiken is a narratív jelenetek rendkívüli részletgazdagságát.

Kótai is visszanyúl az ötvösség múltjához, a barokk kor gazdag ezüstoffalatú és -talpzatú kagylóból ké-

Máté János: Európa elrablása, aquamanile / János Máté: The Rape of Europa. Aquamanile
[2007] öntött bronz,
viaszveszejtéses /
cast bronze,
lost-wax casting
[11x20x8 cm]

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

szült díszedényeit idézik *Neptun* és *Sellő* című munkái, Máté Jánoshoz hasonlóan itt is idézőjelbe téve, saját, mai nyelvére átfogalmazva a foglalat ezüstfiguráit. Kótai azonban nem a groteszk formák és az ironia eszközeivel él, ő a legendás figurákat időtlen, örök emberi alakban realizálva jeleníti meg. Azt, hogy hivatása mennyire meghatározza egész személyiségét, a számtalan formában megjelenő Szent Eligius-ábrázolások jelzik. Az ötvösök védőszentje a 7. században volt a Meroving-udvar ötvöse, majd Noyon püspöke. Alakja hol a hagyományos formában, egyedül, püspöki ornátusban, kezében ötvösszerszámokkal jelenik meg a plasztikákon, hol egy ötvös mellett patrónusként, bronz éremsorozatán pedig a szent legendájának jeleneteit meséli el.

A kisméretű, tökéletes kivitelű ezüstplasztikák mellett a művész nagyobb, viaszveszejtéses eljárással készült bronzkompozíciókat is készített, a *Savoyai Eugén (Apotheosis)* és a *Sóstói Eligius* technikailag bravúrosan kivitelezett munkák. Az utóbbin a püspök lebegő figurája alatt éppen az öntéssel munkálkodó ötvösöket mintázta meg.

Kótai figurái mindig valamiféle kedves derűt sugároznak, ez különösen érződik a *Betlehem* című plasz-

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

**Kótai József:
Patrónus, érem /
József Kótai: Patron.
Medal**

[1986] öntött ezüst /
cast silver [Ø 5 cm]

tikán, amelyen Mária köpenyével óvja az előtte fekvő Kisjézust, vagy a *Fazekason*, aki korongja mellett tilve éppen szomját oltja egy óriási bokályból.

Muharos Lajos munkáin az ötvösművészet teljes eszköztára megjelenik, sőt még annál is több, mivel a díztésükhöz szívesen felhasznált féldrágaköveket is maga faragja és formázza. Kelyheket és serlegeit a hagyományos felhúzással alakítja ki, s így készült egyik fiatalkori plasztikája, a mára gyönyörű patinát kapott sárgaréz *Lófej* is. Az ezüstserlegeket vésett rajzok és poncolt, ornamentális szegélyek díszítik, száruk gyakran féldrágakő. A kelyhek a klasszikus formát követik, nodusuk áttört, amelyen féldrágakő oszlopocskák között apró öntött figurák jelennek meg.

Sajnálatos, hogy Muharos kelyhei – kereslet hiányában – nemigen töltik be eredeti liturgikus rendeltetésüket. Ennek kényszerű tudomásulvételét jelzi az egyik nodus, amelyen ugyan ószövetségi jelenetek láthatók, de nem éppen oltárra zánt válogatásban. A három jelenet ugyanis Dávid királyt és az elcsábított Betsabét, a lerészegedett Sámsont és a haját lenyíró Delilát, végül a Putifárnétól menekülő Józsefet ábrázolja.

Nagyobb méretű öntött bronzplasztikáin – *Szent György* és *Európa elrablása* – az ágyazott zománc is

←
**Kótai József:
Szent Eligius-
éremsorozat (részlet) /
József Kótai:
Saint Eligius. Medallion
series (detail)**
[2001] öntött bronz,
viaszveszejtéses /
cast bronze, lost-wax
casting [Ø 8 cm]

**Kótai József: Neptun /
József Kótai: Neptune**
[2004] öntött ezüst,
tengeri csiga,
magasság: 18 cm /
cast silver, sea snail,
height: 18 cm

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

megjelenik a középkori limoges-i bronzok hagyományának megfelelően a ruhák redőzetében és a figurák szemein.

Muharos munkásságát idézve elsősorban ékszerei jutnak az eszünkbe, függő násfáinak mindegyike egy-egy elragadó miniatűr remekmű. Faragott féldrágakövekkel, apró öntött figurákkal gazdagon díszített násfái bibliai és mesejeleneteket, a görög mitológia alakjait, Szent Eligiuszt és sok-sok változatban Noé

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

**Muharos Lajos: Noé bárkája, násfa /
Lajos Muharos: Noah's Ark. Pendant**

[2010] öntött ezüst, féldrágakő, magasság: 7,3 cm / cast silver, half-precious stone, height: 7,3 cm

**Muharos Lajos:
Szent Eligius /
Lajos Muharos:
Saint Eligius**
[2006] ezüst,
féldrágakő,
magasság:
14,5 cm /
silver, half-
precious stone,
height: 14,5 cm

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Muharos Lajos: Kehely / Lajos Muharos: Goblet

[2000] öntött és vert ezüst, féldrágakő / cast and beaten silver, half-precious stone [22,5 x Ø 10,5 cm]

állatokkal megrakott bárkáját jelenítik meg. Az egyik-
ken még egy kinyitható rácsajtót is megmintázott a
bárka oldalán, amely mögött két apró, üzekedő kutya

Muharos Lajos: Szent Eligius / Lajos Muharos: Saint Eligius

[2007] ezüst, féldrágakő, magasság: 14,5 cm /
silver, half-precious stone, height: 14,5 cm

látható, ami csak részben profán jelenet, hiszen a bárkába azért kellett az állatokat párosával behajózni, hogy az özönvíz után újra benépesítsék a földet. Egy gyűrűn, amelynek 23 milliméter átmérőjű fején a féldrágakő lombozatú fa alatt Ádám és Éva egész alakos figurája is elfér, a művész leleménye a kígyót a gyűrű abroncsaként mintázta meg. Ezek az ékszerek elragadóan bájos figuráikkal az alkotás örömét, a játékos fantáziát és a szeretetteljes derűt sugározzák.

A három művész közös kiállítása szép példáját mutatja az ötvösség legjobb hagyományainak, mindekelőtt a szakmai tudás tökéletességének, az örömmel végzett kézi munka szeretetének és a választott mesterségük megbecsülésének. Ezt fejezik ki Kótai József Szent Eligius-alakjai és Máté János éremsorozata, amelynek címe *Az ötvösség isteni eredetű, de nem vagyunk angyalok*. Pedig az érmekek mindegyikén egy angyal látható, aki az ötvösség egy-egy munkafázisát végzi, az ötvöztéstől és edényfelhúzástól a domborításon és forrasztáson keresztül és a reszelésig és a kézi vésésig. S végül erről szólnak Muharos Lajos Szent Eligius-alakjai is, amelyek közül néhány a püspöki ornátusba öltöztetett kollégák arcvonásait viseli, köztük Kótai Józsefét és Máté Jánosét. Palástjuk és infulájuk féldrágakő, Kótai egy nautilus-serlegén dolgozik, Máté egyik oroszlán-aquamaniléját tartja attribútumként a kezében.

A kiállításról – végre! – méltó, szép katalógus jelent meg a megnyitó napjára, a Magyar Művészeti Akadémia kiadásában. A bevezető szöveg Bakonyvári M. Ágnes értő elemzése – magyarul és angolul –, a kitűnő fotók és az elegáns kötet a Co-Libri Reklámgrafika Bt.-t dicséri.

LOVAG ZSUZSA
régész, művészettörténész

(Kótai, Máté, Muharos – Kortárs ötvösművészek. A kiállítás tisztelegés a 2014. január 8-án elhunyt Máté János ötvösművész életpályája előtt. Klebelsberg Kultúrkúria, Budapest, 2014. február 12–március 2.)

**Muharos Lajos: Európa elrablása /
Lajos Muharos: The Rape of Europa**

[1996] öntött bronz, csiszolt rekeszománc, magasság: 18 cm / cast bronze, chiselled cloisonné enamel, height: 18 cm

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

A klasszikus magyar konstruktivizmus felidézése más eszközökkel

Ifj. Szlávics László szobrász-éremművész újabb műveiről

■ Ifj. Szlávics László mentális nyugtalanságát, alkotómunkájában megnyilvánuló változtatásokra valló készletességét és készségét megszokhattuk. Bármilyen furcsának, alulnézetnek tetszik, nekem az egyik leginkább jeles példa, hogy a művészetéről megjelentetett – saját önálló alkotásainak is tekinthető – könyvek különféle méretűek és formátumúak. Szemben az általánosan elterjedt törekvéssel, hogy ha már szerencséje van egy művésznek magáról többször megjelentetni könyvet, az azonos formájú, méretű legyen, és ekként lehessen szorosán felhelyezni a könyvespolcra.

Ifj. Szlávics László most újabb fejezetet nyitott művészetében. Ő mindig is érdeklődött a konstruktivitás iránt, sőt technikai zsenijével olyan éremnek tekinthető, akként értelmezhető konstrukciókat alkotott, amelyek műszaki szempontból is páratlanok.

Az újabb művei együttesében valami visszatekintés tapasztalható a klasszikus magyar konstruktivizmus és produktumai felé. Az életmű sorát figyelemmel kísér-

Ifj. Szlávics László: Kultikus őspénz /
László Szlávics, Jr.: Cultic Primeval Money
[1997] kerámia, toll, textil, vegyes technika /
ceramics, feather, textile, miscellaneous techniques
[23x14,5 cm; British Museum, London]

Ifj. Szlávics László:
Navigare necesse est /
László Szlávics, Jr.:
Navigare Necesse Est
[1995] diófa, plexi,
krómacél és más
anyagok, szerelt /
walnut, fibreglass,
chrome steel and other
materials, fitted
[8x8 cm]

ve nem előzménytelenül. Kassák Lajosnak, Moholy-Nagy Lászlónak és másoknak emléket állító művein hasonló karakterű formaképletekkel találkozhatunk. Az akkor megrekedt egyszerűségükben. Mostani munkái viszont egy egész műtárgy-együttesé, kamarakiállítás nagyságrendűvé terebélyesedtek ki.

Az újdonság bennük nem a képi ábrázolás mikéntjében, a kompozíciókban rejlik, hanem az anyaghasználatban. Tudniillik ezeknek a konstruktív alkotásoknak a komponensei, alkatrészei szinte kivétel nélkül iparilag előállított elemek, mint a perforált vas- és rézlemez, amelyek hol rátétként, hol alaplapként szolgálnak belefoglalva egy képzőművészeti konstrukcióba. Nevezhetjük ezeket nagyon is megválasztott talált tárgyakként (micsoda ellentmondás), amelyeket a művész roppant kombinatív módon alkalmaz művei felépítésében, kialakításában.

Szó szerint talált tárgynak tekinthető viszont az a néhány, háttérül szolgáló, festőileg „megmunkált”,

**Ifj. Szlávics László: „Mi a nevem, és fegyverem...” /
László Szlávics, Jr.: 'What is my name and my arm...'**
[2000] *fa, vas, csont és más anyagok, vegyes technika /
wood, iron, bone and other materials, miscellaneous
techniques* [Ø 9,5 cm]

**Ifj. Szlávics László: Mesterek tiszteletére – Kassák, Tatlin, Moholy-Nagy, Harasztj /
László Szlávics, Jr.: Homage to the Masters – Kassák, Tatlin, Moholy-Nagy, Harasztj**
[2007] *fa, plexi, sárgaréz és más anyagok, vegyes technika,
10,5x10,5 cm egyenként / wood, fibreglass, brass and other materials,
miscellaneous techniques, 10,5x10,5 cm each*

érzékeny színvilágú, karcokkal is szabdalt, tényszerűen talált olyan rajztábla-darab, amelyeket a szobrász felfedezett és leleményesen felhasznált. Ezek nagyszerű, festői hatású, azaz csak festőileg értelmezhető háttérrel adnak a hozzájuk képest drasztikusan plasztikus elemeknek.

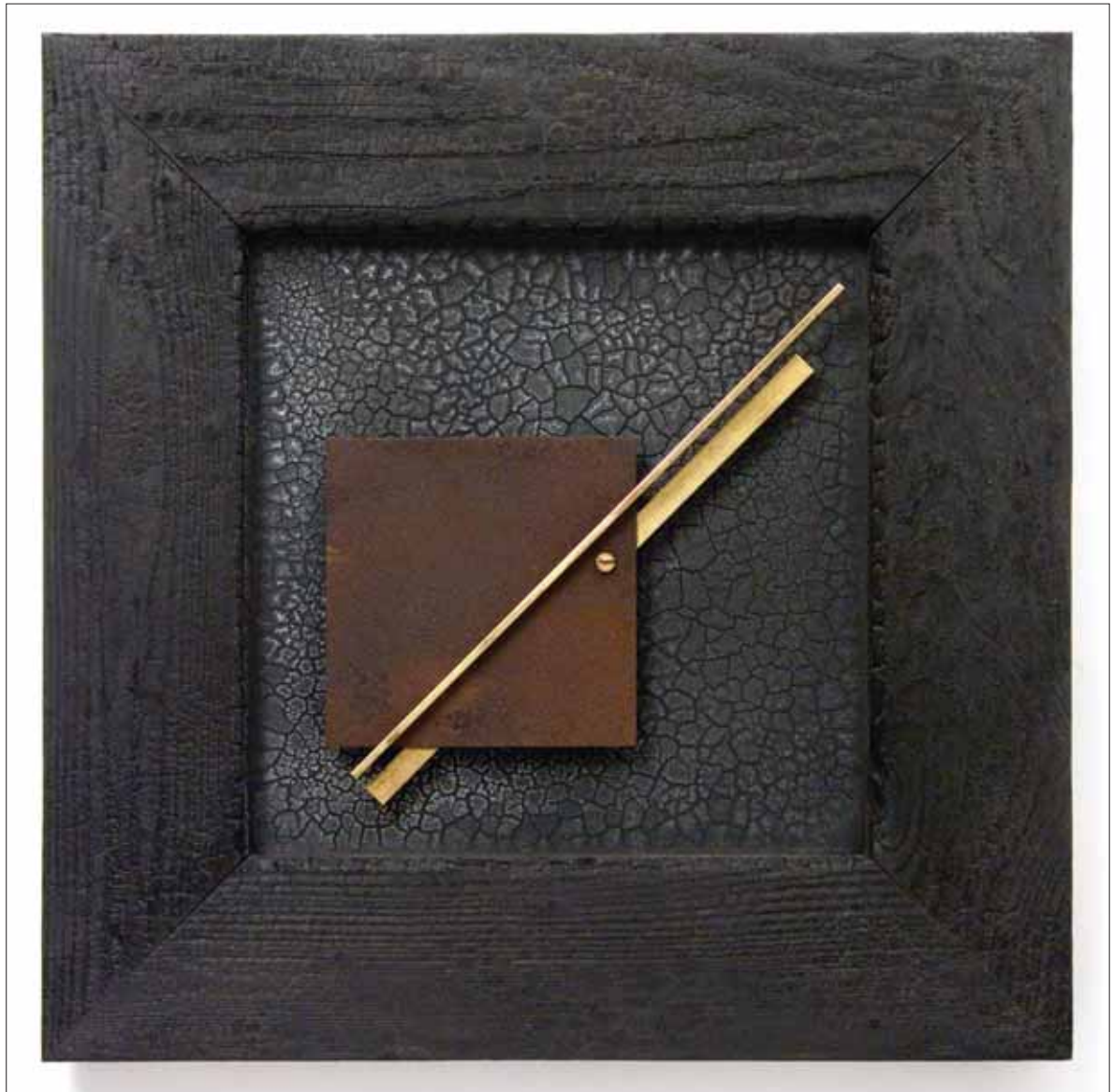
Persze, a művész korábbi gyakorlata szerint is képezett, alakított ki felületeket égetéssel. Sajátos a szépségük, mert a szándékoltóság és a befolyásolhatóság,

no meg az esetlegesség harmóniába került a felületeken. Ez egy reá, ifj. Szlávicsra valló, jellemző sajátoságként is felfogható, úgy, mint a festőiség és plaszticitás együttes alkalmazása. Megszokhattuk korunk, kortársaink művészetében az interdiszciplináris meg-

oldásokat, a tisztán meghatározható műfajok közötti átjárást, a műformák vegyes felhasználását.

Hiányérzetünk persze, hogy ifj. Szlávics Lászlónak ezekből az újabb munkáiból, amelyek végtelenül statikusak, kirekesztődik a mozgás mozzanata, amelyek

Ifj. Szlávics László:
Dombormű IV. /
László Szlávics, Jr.:
Relief, IV
[2011] *fá, vas,*
sárgaréz, vegyes
technika / wood, iron,
brass, miscellaneous
techniques
[50x50 cm]

csúcsa volt az egykori munkáiban a zárt rendszerekben való periodikus mozgás. De a tollas, „pszeudo-prehistorikus érmeknek tekinthető alkotásaiban” is benne volt a pihekönnyű libbenés, amelyet egy lehet elindított.

Nem nélkülözték a mozgás-mozgztatás lehetőségét azok az éremdobozai sem, amelyekben homok volt az alap, a háttér. Ha hozzáért az ember egy ilyen tárgyhoz, lényegét illetően nem, ámde látványában változott a jelenség, ami persze értelemszerűen csak

Ifj. Szlávics László:
Dombormű XXIII. /
László Szlávics, Jr.:
Relief, XXIII
[2011] *fá, vas,*
sárgaréz, vegyes
technika / wood, iron,
brass, miscellaneous
techniques
[30x30 cm]

Ifj. Szlávics László:
Dombormű LXXXVI. /
László Szlávics, Jr.:
Relief, LXXXVI
[2011] *vas, fa,*
sárgaréz, egyes
technika / iron, wood,
brass, miscellaneous
techniques
[30x30 cm]

akkor volt megtapasztalható, ha kézbe vehettük a műtárgyat, babrálhattunk vele. (Ugye ezeknek az apró műtárgyaknak és élvezetüknek a lényegéhez tartozik a tapintás.)

Visszatérve erre az új műtárgy-együttesre, amely

abban is új, hogy ennek darabjai plasztikai applikációkkal együtt leginkább képek, festmények. A nézésnek vannak szánva, nem a tapintásnak, még akkor is, ha méretezésük alapján még plakettnek számítanak. Még inkább képeknek tekinthetők a körülbelül 40 x

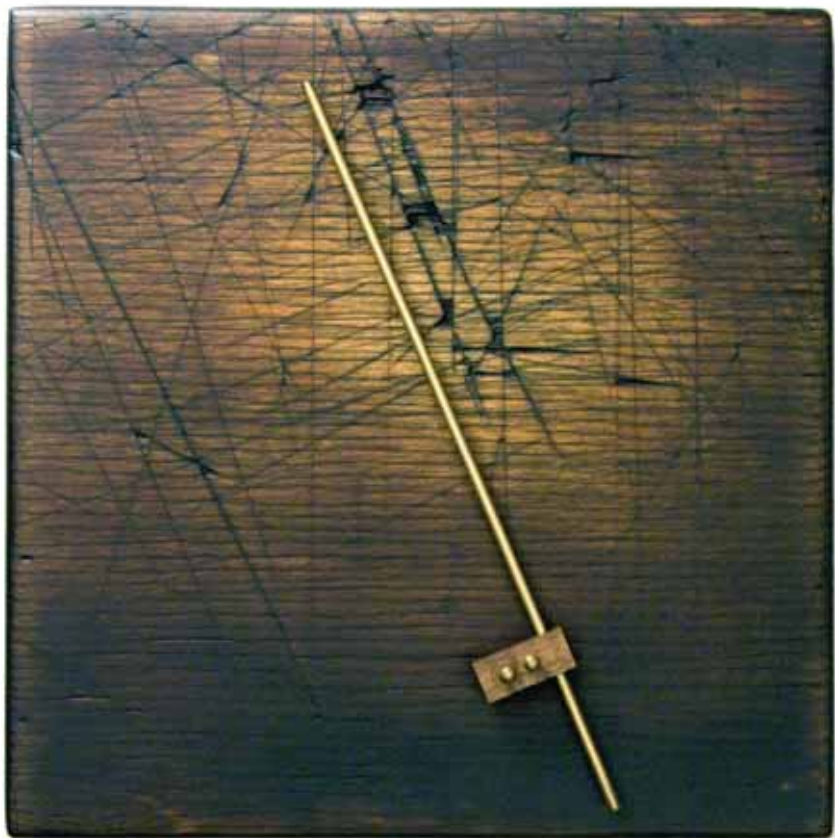
40 centiméter méretű reliefek, amelyek képi tartalmához hozzátartozik a keretek égetéssel történt megmunkálása. Ezáltal azok a pusztá lehatárolás helyett a kompozíció részévé válnak.

Végezetül ifj. Szlávics László alkotói habitusát, ésjárását jómagam édesapjával hozom összefüggésbe (akivel jó szerencséműl fogva közeli ismeretségbe kerültem Hellászban), nemcsak a genetika, hanem a szellemi ráhatás okán is. Id. Szlávics korát megelőző ízlésvilágú tárgyakat alkotott, például azzal, hogy fából kitűnően kifaragott portréira báránybundából applikált hajat. Elfogadásukhoz éretlen volt a közlés, még inkább az élet-halál ura, a zsűri. Évtizedekkel később Kő Pált meg ezért a bátorságáért ünnepelték. (Emlékeztetésképpen a Kossuth-szobor stb.)

De nem ez a lényeg, hanem az, hogy egy roppant mély beágyazottságú mentális összefüggés áll fenn kettőjük, azaz az apa és fiú között. Magyarán szólva a leleményesség dolgában, az arra való hajlandóságában ifj. Szlávics az apja példáját követi, dacára annak,

**Ifj. Szlávics László: Plakett No. 33 /
László Szlávics, Jr.: Plaque, No. 33**

[2012] fa, vas, vegyes technika /
wood, iron, miscellaneous techniques [15x15 cm]

Ifj. Szlávics László: Plakett No. 22 / László Szlávics, Jr.: Plaque, No. 22

[2012] fa, vas, sárgaréz, vegyes technika /
wood, iron, brass, miscellaneous techniques [15x15 cm]

hogy teljesen más szellemű alkotásokat (az alkalmazott tárgyakról nem is beszélve) készíti.

Ez nekem azért szép, és azért tartom méltatandónak, mert emlékeztet azokra az időkre, amikor egy szakmában generációk követték egymást, és nemcsak az eszközöket, műhelyt, műtermet örökölték meg, de a szellemiséget is, s képesek voltak azt a változó időkhöz igazítani.

TÓTH ANTAL
művészettörténész

A fotókat ifj. Szlávics László (www.szlavics.hu)
bocsátotta rendelkezésünkre.

A fraknói Esterházy-kincstár és az Iparművészeti Múzeum

Repr.: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

■ *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam* – ez a zsoltáridézet olvasható jelenleg is a fraknói vár kincseskamrájának bejárati ajtaja felett.¹ Aki e feliratot annak idején, a 17. század utolsó évtizedében ott elhelyeztette – Esterházy Pál (1635–1713), a herceg-nádor –, Európa egyik leggazdagabb főúri kincstárának birtokosa volt. Az egykori nyugat-magyarországi Fraknó (ma: Forchtenstein, Ausztria) várában őrzött gyűjteménye különleges értékű nemesfém tárgyakkal – ötvösmunkákból, ékszerekből, díszfegyverekből – állt, s jelentős számban szerepeltek benne ritka, egzotikus anyagokból megformált, különleges darabok. Mindezt pazar textíliák impozáns gyűjteménye egészítette ki, közöttük a barokk kori főúri viseletek megannyi pompás alkotásaival.

Esterházy Pál halálát követően a gyűjtemény a lezármazottak kezén öröklődött és szinte háborítatlanul élt át bő két évszázadot. Éspedig abban a közepkori lovagvárakat idéző, impozáns erődítményben, a fraknói várban, amely ódon termeinek berendezésével, a főúri ősgaléria festményeivel mindmáig egyedülálló módon hirdeti a hercegi familia rangját és a nemesi nemzet egykori dicsőségét. A gyűjtemény számos darabja ma is itt, eredeti helyszínén található; ezek ott sorakoznak, azokban az ódon almáriumokban, amelyeket az 1690-es években alakítottatott ki e célra az egykori tulajdonos, korának egyik legnagyobb mecénása és műértője, az említett Esterházy Pál. Ami azonban a kincstár legjelentősebb, legértékesebb alkotásait illeti, azok modern kori, 20. századi története másképp alakult.

1918 őszén – hírül véve az első világháború elvesztését és felmérve annak lehetséges, várható következményeit – a hercegi javak felett diszponáló Esterházy

Esterházy Pál herceg (1635–1713). Christoph Weigel mezzotintója / Prince Pál Esterházy (1635–1713). Mezzotint by Christoph Weigel

[cca. 1690]

Miklós herceg (1869–1920) bizonyára alaposan megfontolt, és messze ható következményekkel járó döntést hozott. Úgy rendelkezett, hogy a kincstár legkiválóbb, legértékesebb, leginkább attraktív műtárgyai közül jó néhányat a magyar fővárosba, Budapestre szállítsanak, és további intézkedéséig ott tárolják őket. Őrzési helyként a családnak a budai várnegyedben, a Tárnok utcában lévő palotáját jelölte meg. E tranzakció, azaz a műtárgyak kiválasztása, becsomagolása, majd Budapestre szállítása – „kellő biztosítással, lehetőleg nagyobb feltűnés nélkül”, a herceg kívánsága szerint – 1918 végén meg is történt.

1919 márciusában új, a proletárdiktatúrát hirdető és megvalósító kommunista kormány ragadta magához a hatalmat Magyarországon. Ennek az új kormánynak egyik első intézkedése a magántulajdonban lévő, nagy értékű műalkotások „szocializálása”, azaz köztulajdonba vétele volt. Ennek értelmében jelentek meg és léptek akcióba a „tanácskormány” – különleges jogosítványokkal felruházott – szakképzett megbízottai sok helyen, így a fraknoi várban is, 1919 áprilisában, hogy a kulturális népbiztos által jegyzett kormányrendeletnek érvényt szerezzenek. E szakemberek, a fraknoi Esterházy-kincstár műtárgyait feldolgozó korábbi publikációk (elsősorban különböző kiállítási kiadványok) ismeretében, bizonyára megállapították, hogy a mesésen gazdag műgyűjteményben komoly „hiányok” mutatkoznak. Mindenesetre tény, hogy jelentős mennyiségű műtárgy-anyagot – textíliákat, fegyvereket, ötvöztárgyakat és numizmatikai anyagot, szám szerint 347 tételt – jegyzékbe vettek, felfoglalták és Budapestre, az e célra kijelölt intézménybe, az Iparművészeti Múzeumba szállították. Egyidejűleg intézkedtek arról, hogy ugyanez történjék azokkal a műtárgyakkal, amelyek – mint tudomásukra jutott – a budai Esterházy-palotában voltak az idő szerint fellelhetők. Ily módon, amikor a 133 napig tartó lidérces időszak, a vörös diktatúra korszaka lezárult és a korábbi jogrend és tulajdonviszonyok helyreálltak, azaz 1919 szeptemberének elején az Esterházy-kincstár mintegy 450 műtárgya volt az Iparművészeti Múzeum falai között, ennek az intézménynek az őrzésében.

Mi történjék most, ebben a kétségkívül új és saját

Repró: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

tos helyzetben? – merült fel a kérdés mindenekelőtt Esterházy Miklós számára. A szóba jöhető lépések között – minthogy a viszontagságos időszak elmúlt, s a jog- és közbiztonság, mint említettük, helyreállt – bizonyára felmerült a Fraknóra való visszaszállítás lehetősége is. A herceg azonban nem ezt a megoldást választotta. A rendelkezésünkre álló, igen szórványos

**Fraknó vára nyugatról.
Matthias Greischer
rézmetszete /
Fraknó (Forchtenstein)
Castle from the West.
Engraving by Matthias
Greischer**

*17. század vége /
late 17th c.*

**Esterházy-palota a budai várnegyedben,
Budapest, Tárnok utca / The Esterházy Palace
in the Castle District of Buda. Tárnok Street, Budapest**
archív fotó: 1930-as évek / archive photo: 1930s

Repró: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

és közvetett adatok alapján, s a valamikori kortársak későbbi – ám sok évtizeddel ezelőtti – szóbeli közléseire támaszkodva tényszerűen megállapítható: Esterházy Miklós alapos konzultációkat folytatott ez ügyben a hazai szellemi élet kiválóságaival, széles látókörű kultúrpolitikusokkal, továbbá az Iparművészeti Múzeum nagy tekintélyű, szakmai körökben itthon és Európa-szerte elismert vezetőjével, az 1917-ben kinevezett és akkortól hivatalban lévő főigazgatóval, Végh Gyulával (1870–1951). A körülmények alapos ismeretében és bizonyára kellő megfontolás után úgy határozott, hogy – mint a hercegi hitbizomány az idő szerinti „kormányzója” – letéti szerződést köt a ne-

vezett intézménnyel. Ez 1920 márciusában, röviddel halála előtt meg is történt.

Nem kétséges, hogy ezt az elhatározást végső soron a háborúban győztes nagyhatalmak döntése érlette meg. Az a döntés, amely erősen átrajzolta földrészünk politikai térképét az első világháború után. Nevezetesen az akkor kidolgozás alatt álló versailles-i békediktátumnak az az idevonatkozó kitétele, amelyről az érintett országok közvéleménye már régóta értesülhetett, s amely a történelmi Magyarország nyugati vármegyéinek némely területeit egy ekkor létrehozott új államalakulathoz, az Osztrák Köztársasághoz csatolta. Következésképp, minthogy a hercegi urada-

**Az 1924-ben megnyílt, az Esterházy-kincseket bemutató kiállítás (részlet), Iparművészeti Múzeum, Budapest /
Exhibition of the Esterházy Treasury in 1924 (detail), Museum of Applied Arts, Budapest**

archív fotó / archive photo

Repró: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

lom legfontosabb központjai, így Fraknó és környéke is ennek hatálya alá került, a visszazállítás sajátos helyzetet teremtett volna. Annyiban mindenképp, hogy a gyűjtemény az ország, a magyar állam határain kívülre került volna. Esterházy Miklós számára egy ilyen helyzet bizonyára vállalhatatlan volt. Döntött tehát, s elhatározásának lényege az, hogy a kincstár számottevő részének Budapesten, a magyar fővárosban kell maradnia. Ott, annak az intézménynek a falai között, amely a jelentős – és rangos műgyűjteményeinek köszönhetően itthon és a nagyvilágban is ismert és tekintélyes – országos múzeumok egyike.

1923 márciusában vált időszerűvé az első letéti szerződés megújítása. Röviddel azt követően, hogy a hercegi főlevéltár igen tetemes mennyiségű és felbecsülhetetlen értékű iratanyaga elhagyta hagyományos őrzési helyét és Kismartonból Budapestre, a Magyar Országos Levéltár állományába került. Egyidejűleg

azzal, hogy a hercegi színház és a hercegi udvartartás által foglalkoztatott udvari zenekar ugyancsak felbecsülhetetlen értékű, túlnyomórészt 18. századi dokumentumait szintén Budapestre szállították, s az Országos Széchényi Könyvtárban helyezték el. A nemzeti könyvtár színház történeti gyűjteménye páratlanul értékes anyagokkal – kották, partitúrák, színpadképek és szöveggönyvek, továbbá rajzok, nyomtatványok, kéziratok és levelek sokaságával – gazdagodott ekkor. Mindezeket a lépéseket Miklós herceg fia és utóda, az Esterházy-hitbizomány az idő szerinti „kormányzója”, a budapesti egyetemen folytatott jogi tanulmányait épp befejező Esterházy Pál (1901–1989) határozta és rendelte el. Végrehajtásuk az apai elgondolás szellemében, s az ő akkurátus felügyelete, ellenőrzése mellett történt.

Hasonlóan megfontolt és körültekintő egyeztetések után került sor az említett letéti szerződés újratárgya-

Dízszerű Prudentia allegorikus alakjával. Hans Petzolt munkája / Ornamental goblet with the allegoric figure of Prudentia by Hans Petzolt

Nürnberg, 1580 körül, aranyozott ezüst, öntött, trébelt, cizellált, vésett; edénytest: turbo gyöngyházkagyló; drágakövek (ametiszt, rubinok, gyöngy), magasság: 54,5 cm, talp: Ø 15,5 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Szvetnik Joachim, 1960–1961 / Nuremberg, cca. 1580, gilded silver, cast, embossed, chiselled, engraved; cup: turbo pearl mussel; precious stones (amethyst, rubies, pearl), height: 54,5 cm, base: Ø 15,5 cm (Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by Joachim Szvetnik, 1960–1961

Az 1924-ben megnyílt, az Esterházy-kincseket bemutató kiállítás (részlet), Iparművészeti Múzeum, Budapest / Exhibition of the Esterházy Treasury in 1924 (detail), Museum of Applied Arts, Budapest

archív fotó / archive photo

Repró: Áment Gallert / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Dízszerleg
a jó kormányzás
allegóriájával.
Hans Petzolt munkája /
Ornamental goblet with
the allegoric figure of
the good government
by Hans Petzolt**

*Nürnberg,
1595–1600 között (?),
aranyozott ezüst,
trébelt, cizellált,
öntött, maratott;
gyémánt, függesztett
applikációk, felfűzött
gyöngyök, magasság:
67 cm, talp: Ø 14,9
cm (Iparművészeti
Múzeum, Budapest).
Restaurálta Kiss Pál,
1963–1964 /
Nuremberg, between
1595–1600 (?), gilded
silver, embossed,
chiselled, cast, etched;
diamond, hung
appliqués, stringed
beads, height: 67 cm,
stem: Ø 14,9 cm
(Museum of Applied
Arts, Budapest).
Restored by Pál Kiss,
1963–1964*

**Az 1924-ben megnyílt, az Esterházy-kincseket bemutató kiállítás (részlet), Iparművészeti Múzeum, Budapest /
Exhibition of the Esterházy Treasury in 1924 (detail), Museum of Applied Arts, Budapest**

archív fotó / archive photo

lására, majd véglegesítésére; az aláírók ezúttal, 1923. március 28-án hg. dr. Esterházy Pál, valamint Klebelsberg Kunó kultuszminiszter és Végh Gyula főigazgató voltak. Ez a szerződés tette lehetővé, hogy a kincstár java része 1924-től az Iparművészeti Múzeumban kiállítva, a nagyközönség számára megtekinthető, s a kutatók számára tanulmányozható legyen. Nem kétséges, hogy ez a helyzet mindkét fél számára előnyös, és a nemzeti múlt egyedülállóan értékes tárgyi emlékeinek gondozása, megismertetése, s közkinccsé tétele szempontjából felettebb üdvös volt. Ám, sajnálatos módon, nem hosszú ideig, mindössze szűk két évtizedig tartott.

A második világháború negyedik évében, 1942 szeptemberétől a szövetséges hatalmak nagy erővel folytatták légitámadásaikat az ország és annak fővárosa, Budapest ellen. Sürgős óvintézkedésekre volt tehát szükség, s ezekkel egy időben az 1923. évi letéti szerződés bizonyos fokú módosítására is. A múzeum ugyanis immár nem volt abban a helyzetben, hogy szerződésben vállalt kötelezettségét – a gyűjtemény méltó, rangjához illő bemutatását a látogatói számára – vállalni, teljesíteni tudja. Napirendre került és mielőbbi megoldást igényelt tehát a kincstári műtárgyanyag biztonságos elhelyezésének kérdése.

A dilemmát kissé leegyszerűsítve, két lehetőség állt

**A Tárnok utcai Esterházy-palota feltárása /
Excavations at the Esterházy Palace at Tárnok Street**
archív fotó: 1949. január / archive photo: January, 1949

ekkor a hitbizományi javak, így a műgyűjtemény felett diszponáló Esterházy Pál előtt: 1. Felbontja az 1923 óta érvényben lévő letéti szerződést, s a műtárgy-együttes további sorsáról kizárólag saját belátása szerint, egyedül dönt; 2. A kényszerű, háborús körülményekre tekintettel felfüggeszti a letéti szerződés érvényességét, s kompetens múzeumi szakemberekkel, az Iparművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójával konzultálva hozza meg döntését.

A fejlemények egyértelműen arra utalnak, hogy Esterházy Pál az utóbbi megoldást választotta. Ennek értelmében került sor a gyűjtemény menekítésére, amely két lépésben valósult meg. A ládába csomagolt műtárgyakat elszállították; előbb – 1942 szeptemberében – a Nemzeti Múzeum lapidáriumába (kőtárának alagsori helyiségeibe), majd onnan utóbb, 1944. november 29. és december 4. között egy másik – mondjuk így: egy „régijű” – helyszínre. Nevezetesen az Esterházy családnak a budai várnegyedben, a Tárnok utca 7–13. alatt lévő palotájába, ennek az épületnek az alagsorába, illetve pincéjébe.

Érdemes kellő tárgyilagossággal leszögeznünk: az

Az Esterházy-kincstár műtárgyainak torzói és töredékei / Torsos and fragments of items of the Esterházy Treasury
archív fotó: 1949. február / archive photo: February, 1949

**Díztárgyak az Esterházy-kincsekből
(1945-ben megsemmisültek) /
Items of the Esterházy Treasury (destroyed in 1945)**

*narválagyar; domborműves megmunkálás; archív fotó /
narwhal tusk, embossed; archive photo*

utóbbi döntés akkor, 1944 végén bizonyára nem tűnt elhibázottnak, sem elhamarkodottnak. Hátterében nyilván az a megfontolás húzódtott meg, miszerint a Tárnok utcai palota olyan területen áll, alig száz méterre a budai Nagyboldogasszony- (Mátyás-) templomtól, amelynek – úgy tűnhetett – aligha lesz stratégiai jelentősége. Így elhúzódó és nagy pusztítással járó utcai harcokra és azok kényszerű következményeire ott, akkor aligha lehetett/kellett számítani. További, nem lényegtelen szempontnak minősülhetett az a körülmény, hogy Svájc – mint nem hadviselő, semleges ország – budapesti követsége (minthogy épületét egy korábbi bombatámadás romba döntötte) az idő szerint ott, az Esterházy-palotában működött. Ez – a nemzetközi jog közismert normái és a közvélekedés szerint – elvben egyfajta „területen kívüliséget” jelentett.

A december 4-ét követő bő két hónap fejleményei végzetesen rációfoltak a legborúlátóbb sejtésekre is. A főváros hét hétig tartó ostroma iszonyatos pusztítással járt, különösen ott, azon a területen, ahol a harcok a leghosszabb ideig tartottak. Ez pedig épp a budai várnegyed volt, ahol a naponta ismétlődő légitámadások az épületek mintegy hetven százalékát lerombolták. Ez történt a Tárnok utcai Esterházy-palotával is, amely egy január végi bombatalálat következtében leomlott és kiégett. A romhalmaz maga alá temette és szétzúzta azokat a ládákat, amelyek a gyűjtemény műtárgyait rejtették magukban.

A pusztítás felmérése, a veszteségek, károk megállapítása több mint három évvel később, 1948–1949 telén vált lehetségessé. Ekkor került sor a helyszín, az épület alapjainak feltárására. Ennek közvetlen előzménye az volt, hogy 1948. december 14-én Esterházy Pál fontos közléssel fordult az Iparművészeti Múzeum igazgatóságához. Tudatta az illetékesekkel, hogy az 1944–1945. évi ostrom idején összeomlott és kiégett Tárnok utcai palota – amelynek romjai alatt a

Repró: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

műkincsek vagy azok maradványai találhatóak – hatósági bontás alatt áll, s egyúttal felkerlte a múzeumot, hogy a feltárást kísérvje figyelemmel, a napvilágra ke-

Kulacs alakú díszedény / Flask-shaped ornamental vessel

Magyarország vagy Nürnberg, 1470–1480 között, aranyozott ezüst, trébelt, cizellált, magasság: 77,5 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Dömötör László, 1957 / Hungary or Nuremberg, between 1470–1480, gilded silver, embossed, chiselled, height: 77,5 cm (Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by László Dömötör, 1957

**Gyűrű jégcsap alakú csiszolt gyémánttal (két nézet) /
Ring with icicle-shaped, wrought diamond (two views)**
Németország (?), 16. század vége, arany, gyémántok,
beágyazott zománc, magasság: 3,5 cm (Iparművészeti
Múzeum, Budapest) / Germany (?), late 16th c., gold,
diamonds, champlevé enamel, height: 3,5 cm
(Museum of Applied Arts, Budapest) [Ø 2,3 cm]

**Hajó alakú násfa („Ámor hajója”) /
Pendant depicting the 'Ship of Amor'**

*Németország, 17. század eleje, arany, gyöngyházkagyló,
drágakövek (gyémánt, rubin, gyöngyök), beágyazott és
közrománc, magasság: 10 cm (Iparművészeti Múzeum,
Budapest) / Germany, early 17th c., gold, pearl mussel,
precious stones (diamond, ruby, beads), champlevé
and ronde bosse enamel, height: 10 cm
(Museum of Applied Arts, Budapest)*

rülő tárgyakat vagy azok töredékeit vegye gondozásába, és mint letétet kezelje a továbbiakban is. 1948 decemberétől 1949. január közepéig megtörtént tehát az épület romjainak az eltakarítása, majd ezt követte, egy kijelölt bizottság jelenlétében, a beomlott pincehelyiségek feltárása.

A művelet irányítására Gerevich László (1911–1997) művészettörténész, a Budapesti Történeti Múzeum vezetője – a középkori régészet magántanára a budapesti egyetemen – kapott megbízást. 1949. február 12-én ő hitelesítette aláírásával a feltárási jegyzőkönyvet. Ennek legfontosabb megállapítását úgy összegezhettük, hogy a 164 tételből álló numizmatikai anyag kivételével valamennyi műtárgy-együttes rendkívül súlyos veszteséget szenvedett. A menekített kincstári anyagnak közel a fele elpusztult, mintegy negyven százalékát igen súlyos károsodás érte. A roncsolás és pusztulás a szerves anyagokból készült műtárgyak – főként textíliák és elefántcsontok – esetében volt a legnagyobb mértékű.

Gerevich László első intézkedése ezek után az volt, hogy a feltárt anyagot – amely műtárgyak roncsait, torzóit és töredékeit tartalmazta legnagyobb mennyiségben – a Vármúzeum közeli épületébe szállíttatta. Itt a konzerválás első szakasza történt meg, azaz a fragmentumok és textil-foszlányok megtisztítása az utóbbi négy évben rájuk rakódott hordalékoktól, földdaraboktól, törmelékektől. Ezt követően, az előzmények ismeretében és azokat tekintetbe véve Gerevich úgy határozott, hogy a „leleteket visszaszállíttatja” abba az intézménybe, amely az Esterházy-kincsek őrzési helye volt 1944-ben és az azt megelőző negyed évszázadban: azaz, az Iparművészeti Múzeumba.

Ez az intézmény akkortájt, az 1950-es évek első fe-

**Díztál a vezekényi csata ábrázolásával. Philipp Jakob Drentwett munkája /
Platter depicting the Battle of Vezekény by Philipp Jakob Drentwett**

[Augsburg, 1654] aranyozott ezüst, trébelt, öntött, cizellált (Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Szvetnik Joachim, 1960–1964 /
gilded silver, embossed, cast, chiselled (Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by Joachim Szvetnik, 1960–1964 [Ø 105 / 88 cm]

Fotó: Moloz Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest; MI-archívum

**Asztaldísz („Bacchus diadala”). Abraham I. Drentwett munkája /
Table ornament ('The Triumph of Bacchus') by Abraham I. Drentwett**

[Augsburg, 1660–1665] *aranyozott ezüst, faragott elefántcsont figurákkal, drágakövekkel, gyöngyökkel és zománcozással, magasság: 27,3 cm, hosszúság: 31 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Szvetnik Joachim, 1958–1960 / gilded silver with carved ivory figures, gems, pearls, enamel, height: 27,3 cm, length: 31 cm (Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by Joachim Szvetnik, 1958–1960*

Dísznyereg / Ceremonial saddle

*hímzése valószínűleg német, 17. század, faváz, fémfonallal bímzett selyembársony borítás, magasság: 46 cm
(Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Tóth Márta, 2005–2007 /
embroidery probably German, 17th century, wooden frame covered in silk velvet with metal thread embroidery, height: 46 cm
(Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by Márta Tóth, 2005–2007*

Fotó: Molozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest; MI-archívum

Szoknya és vállfűző / Skirt and corset

olasz bársony, szabása és díszítése magyar, 17. század közepe, aranyozott ezüst- és ezüstfonallal hímzett, korallszemekkel díszített, hossz: 120 + 53 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Borsi Sándorné, 1969–1971 / Italian velvet, Hungarian tailoring and ornamentation, mid-17th century, embroidered with gilded silver and silver thread, decorated with coral beads, length: 120 + 53 cm (Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by Mrs. Sándor Borsi, 1969–1971

lében kezdte megvalósítani korábbi vezetőinek elhatározását: korszerű restaurátor-műhelyek felállítását és felszerelését. A feladat, amellyel e műhelyek szakemberei akkor szembesültek, emberpróbáló, s vállalásuk – túlzás nélkül állíthatjuk – heroikus volt. Előzményei lényegében nem voltak, s szándékuk eredményt, sikert éppenséggel nem ígért. Csakugyan, az Esterházy-kincsek töredékeinek, torzóinak és foszlányainak helyreállítását az akkori hazai szakemberek többsége irreális, délibábos elképzelésnek tartotta. Az akkor hivatalban lévő – a kemény diktatúra retorzióitól többé-kevésbé megkímélt – tekintélyes múzeumi szakértők közül talán csak ketten voltak azok, akik úgy vélték, hogy a vállalkozás nem reménytelen. Egyikük Mihalik Sándor (1900–1969), a Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese, másikuk Dobrovits Aladár (1909–1970), az Iparművészeti Múzeum 1949-ben kinevezett igazgatója volt. Különös szerencse, hogy méltó, az elgondolásaikat megvalósítani törekvő, kiváló partnereik akadtak, akik a műveletek megkezdésére, majd folytatására hajlandók és képesek voltak.

A műtárgy-restaurálás hazai történetének első „nagy generációja” lépett színre ekkor. Őket és tevékenységüket, továbbá azokat – szám szerint nem kevesebb, mint húsz szakemberét –, akik utóbb a helyükre léptek és munkásságukat méltó módon folytatták, itt nincs terünk bemutatni. Két szakember nevét azonban feltétlenül említenünk kell: a legbravúrosabb helyreállítási munkákat Borsi Sándorné (1912–1986) textilrestaurátor és Szvetnik Joachim (1927–1988) ötvös-restaurátor végezte az 1960-as és az 1970-es években. Tény, hogy tevékenységük, majd az ő kö-

Fotó: Kolos Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest; MI-archívum

vetőiknek a munkássága kezdettől komoly figyelmet, majd idővel mind nagyobb elismerést keltett Európa-szerte, a múzeumi világ nemzetközileg is mérvadó

**Ágyterítő
Báthory-címerrel
/ Bedcover with
the arms of the
Báthory family**

*Erdély,
17. század
első negyede,
bársony,
selyemszövet,
aranyozott
ezüst- és selyem-
fonalas hímzés
(Iparművészeti
Múzeum,
Budapest) /
Transylvania,
first quarter of
17th century,
velvet, silk
fabric, gilded
silver and silk
thread
embroidery
(Museum
of Applied Arts,
Budapest)
[205x191 cm]*

körében. Egyszersmind igen jelentősen járult hozzá az intézmény, a budapesti Iparművészeti Múzeum szakmai presztízsének növeléséhez.

Az Esterházy-gyűjtemény „kezelése”, azaz további sorsa szempontjából még egy jelentős lépésre került sor a második világháborút követő második évtizedben. Ennek előzményét azok az egyeztető tárgyalások jelentették, amelyeket a Magyar Nemzeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum főigazgatója – Fülep Ferenc (1919–1986) és Dobrovits Aladár – folytatott az 1950-es évek második felében az általuk vezetett két intézmény műtárgy-anyagának bizonyos mértékű „átcsoportosítása” ügyében. E megbeszélések eredményei közül szempontunkból az a megállapodás lényeges, amely Dobrovits főigazgató hivatali idejének letelte után két évvel, 1962-ben kötött a két intézmény között. Ennek értelmében az Esterházy-kincsek 164 tételből álló numizmatikai anyagát a Magyar Nemzeti Múzeum vette át, s azt nemzetközi rangú Éremtárának gyűjteményébe sorolta. Ily módon állt elő az a jelenlegi helyzet, hogy az Esterházy-kincstár 1918–1919-ben Fraknóról Budapestre szállított műtárgyegyüttesének ez idő szerint két őrzési helye van: az Iparművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum.

SZILÁGYI ANDRÁS
művészettörténész

Jegyzet

1. Idézet a 127. zsoltár első verséből, modern fordítása: Hogyha az Úr nem őrzi a várost, az ór hiába őrökdik fölötte.

Az archív fotókat a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

**Karosszék Esterházy Pál herceg címerével /
Armchair with the arms of Prince Pál Esterházy**

Nyugat-Magyarország, 1687–1690, fenyőfa, trébelt, ezüstözött sárgaréz borítás, kárpit: meggyiszínű bársony ezüstszálas és selyemfonalas hímzéssel (Iparművészeti Múzeum, Budapest). Restaurálta Takács László, Kótai József, Knotik Márta, 1972 / West Hungary, 1687–1690, pine, silvered brass covering, embossed, fabric: cherry-red velvet with silver- and silk-thread embroidery (Museum of Applied Arts, Budapest). Restored by László Takács, József Kótai, Márta Knotik, 1972 [112x53x46 cm]

Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest, IM-archívum

Fények, árnyékok és a húsvét misztériuma

Szentsír a gyöngyöshalászi templomban

■ Gyöngyöshalász római katolikus Szent Anna-plébániatemploma takaros késő barokk épület, berendezése legnagyobbbrészt a 18. század végén, illetve a 19. században készült. Kiemelkedő történeti jelentőséggel bírnak a faragott templomi padok és a sajnos csak sérült, töredékes állapotban fennmaradt sekrestyeszekrény, amelyek az 1787-ben II. József rendeletére

felosztatott egri trinitárius templom és kolostor egykori berendezésének alighanem egyedüli emlékei.¹ A gyöngyöshalászi templom legkülönlegesebb kincse azonban évente csak egy alkalommal, a nagyszombati liturgia idején látható, amikor a szentélyben összeállítják és feldíszítik a helyiek által úrkoporsóként emlegetett kis alkalmi kápolnát, hogy afféle *theatrum sac-*

**Össeállítási rajz az oltár hátoldalán, Szent Anna templom, szentély, Gyöngyöshalász /
Assembly drawing on the back of the altar. Chancel, Saint Anne Church, Gyöngyöshalász
1880-as, 1890-es évek / 1880s, 1890s**

Fotó: Semsey Balázs

**Összeállított szentsír, Szent Anna-templom, szentély,
Gyöngyöshalász / The Holy Sepuchre, assembled.**

Chancel, Saint Anne Church, Gyöngyöshalász

*1880-as, 1890-es évek, faragott és festett fa, karton,
papír és színesüveg applikációk, beépített világítás /
1880s, 1890s, carved and painted wood, cardboard,
paper and coloured glass appliqué, with built-in lights*

rumként felidézze és a hívek számára átélhetővé tegye a közvetlenül Krisztus halálát követő eseményeket. Az építményt – bár pontos eredetére és korára vonatkozó forrásokat a plébánia iratai között eddig nem sikerült fellelni – az egyházközség tagjai generációk óta nagy becsben tartják; ez indította őket arra, hogy a Forster Központnál (teljes nevén Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központnál) annak egyedi műemléki védettségét kezdeményezzék.

A négyszögletes alaprajzú, nyeregvetős építmény – amelyet az év nagy részében gondosan szétszerelve egy kis raktárhelyiségben őriznek – feketére pácolt deszkalapokból áll, amelyeknek csupán néhány architektonikus elemét emeli ki az aranszínű díszítőfestés. Homlokzatát ívelten tagolt oromzat zárja, alatta két-két pillér által közrefogott karéjos záródású bejárati nyílás, amely a kis kápolna belsejébe vezet. Külső megjelenésének puritánsága élesen ellenpontozza belsejének látványos pompáját, amely minden részletében a feltámadás csodáját hivatott érzékeltetni – színpadtechnikából kölcsönzött eszközökkel. A szögletes oltármenza alatt barlangszerű fülke, amelyben a halott Krisztus festett korpusza fekszik; az oltár lapján, mintegy retábulumként, stilizált frigyláda, amelynek oldalán színes üvegdarabokból kirakva a tetragrammaton, Isten négybetűs héber neve olvasható: יהוה (JHVH). A több elemből összeépített hátfal sík felületén a frigyláda fölött dicsfénytől övezett üres kereszt, mellette kétoldalt térdeplő angyalok kaptak helyet. Mind az angyalok szárnya és ruhája, mind a kereszt, mind pedig az oltármenza ornamentikus díszítése és a korpuszt övező fénysugarak az építményt alkotó deszka- és kartonlapok áttört nyílásaiba applikált színes üvegdarabokból készültek, az angyalok arcát és kezeit pedig vékony papírlapra festett képek alkotják,

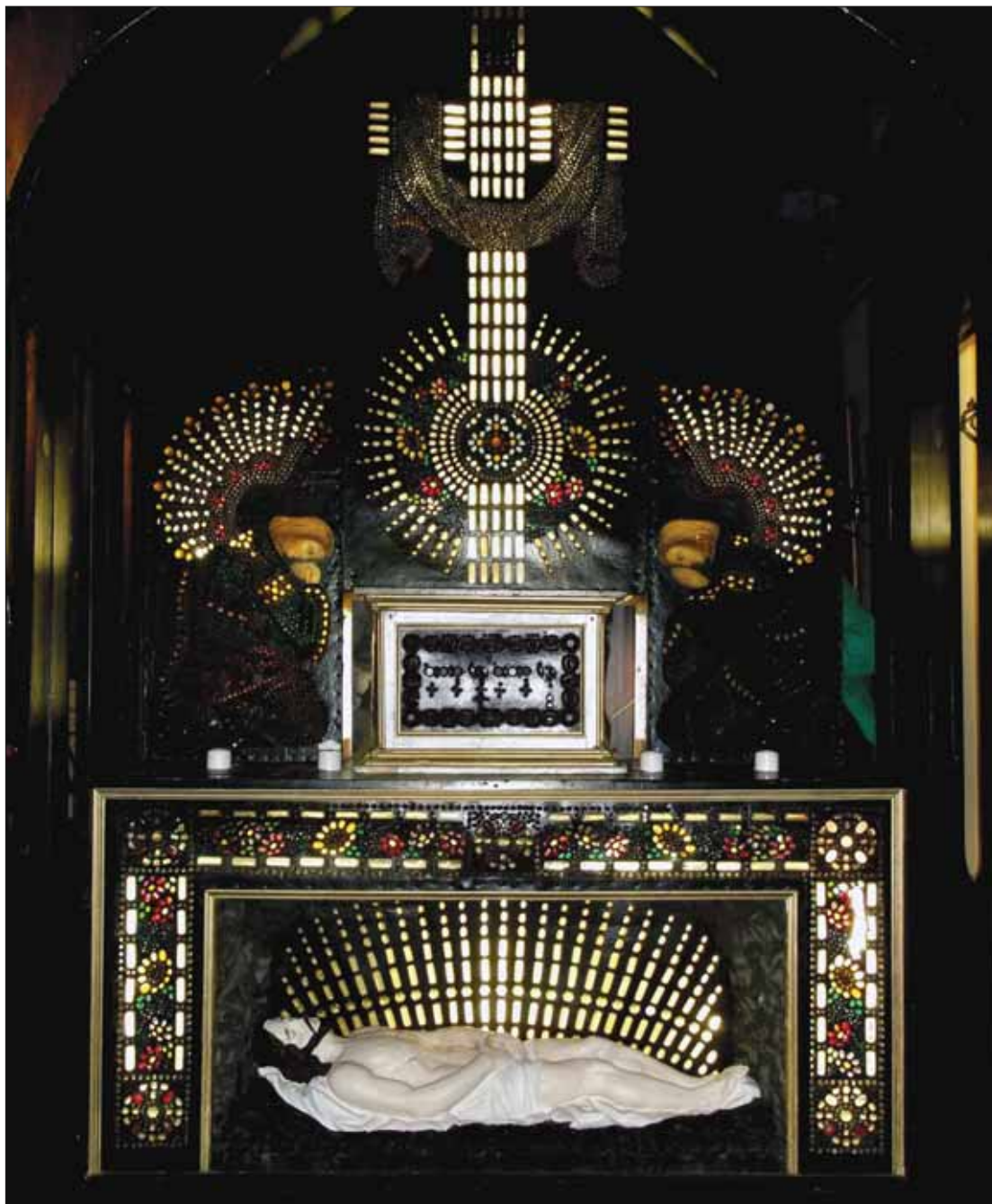
Fotó: Szabó Ferenc

így az oltár belsejébe rejtett világítás segítségével a kápolna belsejét földöntúliként ható színes fény ragyogja be. Az utóbbi évtizedekben elektromos fény-

**Szentsír-oltár,
Szent Anna-templom, szentély,
Gyöngyöshalász /
Holy Sepulchre Altar.
Chancel, Saint Anne Church,
Gyöngyöshalász**

*1880-as, 1890-es évek,
faragott és festett fa, karton,
papír és színesüveg
applikációk, beépített világítás
/ 1880s, 1890s, carved and
painted wood, cardboard,
paper and coloured glass
appliqués, with built-in lights*

Fotó: Szabó Ferenc

**Kereszt (a szentsír-oltár részlete),
Szent Anna templom, szentély, Gyöngyöshalász /
Cross (detail of the Holy Sepulchre Altar).
Chancel, Saint Anne Church, Gyöngyöshalász**

forrásokra cserélt világítást eredetileg gyertyák vagy petróleumlámpák szolgáltatták, amelyek reszketeg lángjai alighanem még sejtelmesebb és élőbbé varázsolhatták egykor a kis alkalmi építményt.

A szentsír-állításnak Magyarországon is hosszú időre visszatekintő hagyománya van, ám a régebbi korok

emlékei csak igen kis számban maradtak fenn.² Az újabb korból származó hazai emlékek közül a gyöngyöshalászi templomban őrzött szentsír mind méretét, mind kialakítását tekintve kiemelkedik; hasonlóan összetett struktúrával bíró efemer jellegű szakrális berendezési tárgy más magyarországi templomból nem ismert. Ritkasága ellenére azonban a szóban forgó műtárgy mégsem teljesen egyedi darab, eredetének és korának meghatározásához a vele szoros rokonságban álló külföldi emlékek adnak támpontot.

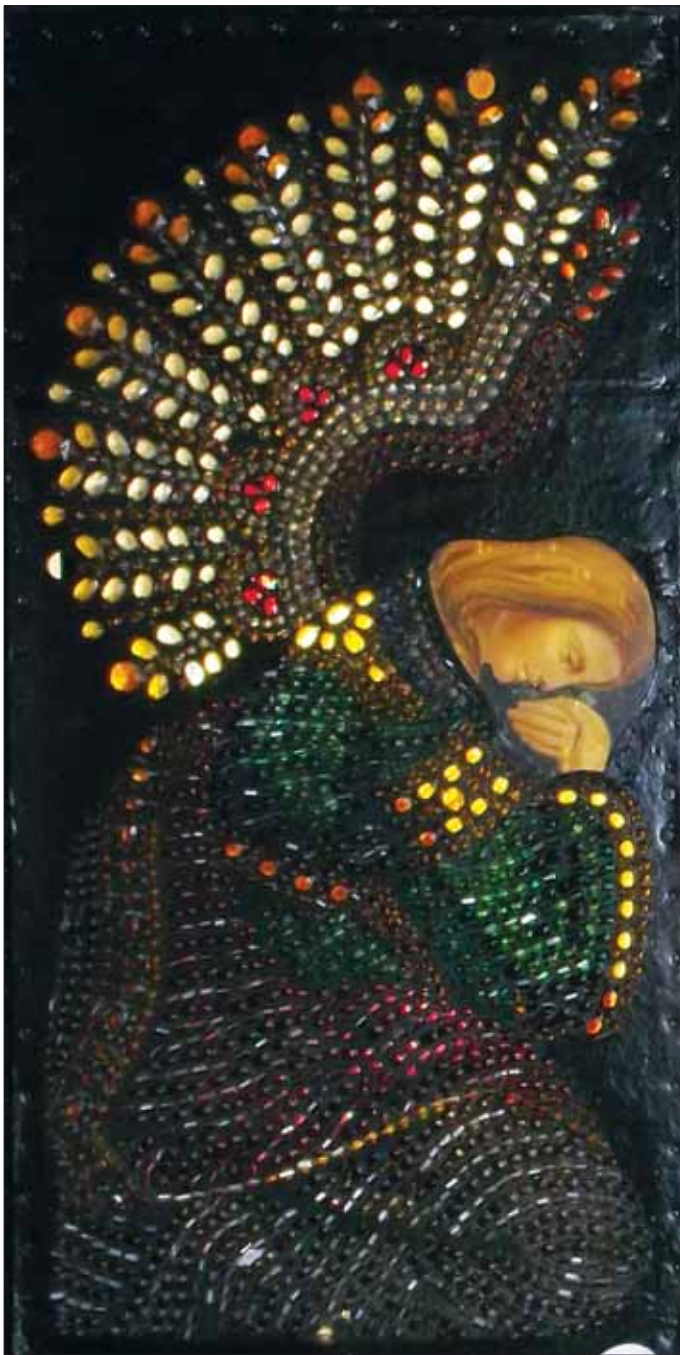
Az utóbbi években számos ausztriai és németországi templomban bukkantak fel hasonló szentsírok és alkalmi oltárok, amelyek korábban évtizedekig elfeledve raktárban, templomok, plébániák padlásán pihentek. Többségüket azóta gondosan restaurálták és a húsvéti szertartások alkalmával időről időre felállítják. Mind közül talán a felső-ausztriai Mondsee plébániatemplomában található szentsír a legjobban dokumentált, de további analógiák találhatóak még többek között a tiroli Pettneu, az alsó-ausztriai Kettlasbrunn, Stronsdorf, Kappeln és Brunnkirchen, valamint a bajorországi Iffeldorf és Darshofen templomaiban, a reichenauai plébániatemplomból származó töredékes szentsír pedig a neugablonzi Isergebirgs-Museumba került.³ Valamennyi ismert emlék az 1880-as, 1890-es években készült az Eduard Zbitek által még 1846-ban az Olmütz melletti Neustiftben (ma: Nové Sady, Csehország) alapított gyárban. A kompozíció és a díszítőmotívumok egyértelmű hasonlósága alapján bizonyosan állítható, hogy a gyöngyöshalászi szentsír ugyancsak Neustiftben készülhetett a 19. század utolsó évtizedeiben, megrendelésének és Magyarországra kerülésének pontos körülményei azonban még tisztázásra várnak.

Az építmény központi elemét alkotó oltár a sírbolttal és a frigylárával, valamint a retábulumot díszítő kereszttel valamennyi emléken megtalálható, a kompozíció többi eleme azonban számos variációt mutat: az angyalok mellett vagy helyett olykor vázába helyezett virágkompozíciók vagy a sírt őrző páncélos katonák jelennek meg – hasonló technikával, áttört lapra applikált, hátulról megvilágított üvegdarabokból mozaikszerűen kirakva. Az ismert analógiák azonban a szögletes oltár mellett csupán egy sík kulisszafalból

→
**Angyalok
(a szentsír-oltár
részletei), Szent Anna
templom, szentély,
Gyöngyöshalász /
Angels (details of the
Holy Sepulchre Altar),
Chancel, Saint Anne
Church, Gyöngyöshalász**

Fotó: Szabó Ferenc

**Szent Anna-templom,
Gyöngyöshalász.
Építész: Rabl Károly /
Saint Anne Church,
Gyöngyöshalász.
Architect: Károly Rabl
[1771–1787]**

állnak, amely a szentélyben felállítva a nagyszombati szertartások idejére teljesen eltakarja a főoltárt, a gyöngyöshalásziiban található önálló kápolnaszerű építmény a hasonló emlékek között egyedülálló. Elképzelhető, hogy a szentsírt befogadó fülke hazai asztalosok munkája, de a homlokzat magyar nyelvű felirata („*Dicsőséges az Ő sirja.*”) mindenképpen későbbi kiegészítésnek tekinthető. Állapota jónak mondható, de számos utólagos javítás nyomát viseli és több helyen további javításra, szakszerű restaurálásra szorulna.

A morvaországi Zbitek-cég egykoron számos katolikus templom részére szállított különféle liturgikus berendezéseket. Termékeiket katalógusból lehetett megrendelni, de azok elemeit a megrendelő egyedi kívánságai szerint állították össze. Noha a maguk korában az említett szentsírok – akárcsak a karácsonyi ünnepek elengedhetetlen kellékeinek számító betlehemek – igen közkedveltek voltak, mára aránylag ke-

vés maradt meg belőlük. E fogyatkozó számú emlékek ma már igazi kuriózumok. Egy letűnt kor vizuális és tárgyi kultúrájának rekvizitumai, amelyek megérdemlik, hogy a kutatók részéről is hasonló figyelmet kapjanak, mint amelyet őrzői és „használói”, a szentsírt évről évre nagy gonddal összeépítő hívek megadnak nekik.

SEMSEY BALÁZS
művészettörténész

Jegyzetek

1. Baranyai Béláné: Gyöngyöshalász. In: *Heves megye műemlékei III.* Szerk. Dercsényi Dezső – Voit Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, 201–204. /Magyarország műemléki topográfiája, IX./
2. Bálint Sándor: *Karácsony, búsvét, pünkösöd. A nagyünnepek hazai és közép-európai hagyományvilágából.* Szent István Társulat, Budapest, 1976, 259–260.
3. Ernst Wageneder (et al.): *Das Heilige Grab der Basilika St. Michael Mondsee.* Mondsee, 2013; ill. Günter Treiber: Ein Kleinod mit Geschichte. *Mittelbayerische Zeitung*, 1. April 2013.

Korpusz (a szentsírt-oltár részlete), Szent Anna templom, szentély, Gyöngyöshalász / Corpus (detail of the Holy Sepulchre Altar). Chancel, Saint Anne Church, Gyöngyöshalász

Fotó: Szabó Ferenc

A gömöri kerámia aranykora

■ Lassan száz esztendeje, hogy megszűnt Gömörben a kerámiakészítés. Mit kell tudnunk, ha a gömöri kerámiáról beszélünk?

Európában egyedülálló, jól korongozható, anyagában fehér, tűzálló agyag, amely az egykori Gömör és Kishont, valamint Nógrád vármegyék területén található. Ez az agyag tiszta, nem tartalmaz fém-oxidokat, 1600 Celsius-fokig égethető. Hogy plasztikus, jól korongozható legyen, homokot, kvarcot, meszet, samotot adtak hozzá.

A kerámiakészítés Kr. e. 5000 körül kezdődött. Már abból az időből találtak úgynevezett hurkázással készített égetett tárgyakat, például a Felső-Garam mentén.¹ Gácstól Pelsőcig, Divénytól Jolsváig körülbelül száz kilométer hosszúságban és húsz kilométer szélességben született meg a Kárpát-medence legnagyobb kerámiaközpontja. A magyar államalapítás a települések és a kereskedelem megteremtésével tette lehetővé a szervezett agyagművesség kialakulását. A ránk maradt tárgyak igazolják, hogy a kézművesség már akkor fejlett volt (pl. fém, textil, bőr). Korongolt edényekről először a 12. században írnak. Száz esz-

tendő elteltével a portékák döntő része már fehér tűzálló agyagból készült. Érdemes megjegyezni, hogy ez a kerámia fehérsége és tűzállósága miatt a kor „high-tech-jének” számított.

A termelést a lábbal hajtós, ún. orsós korong alkalmazása lendítette fel. A kézi korongozással szemben a lábkorongnál mindkét kéz szabad, így folyamatosan alakíthatja az agyagot. Az új technika olyan előnyökhöz juttatta a fazekast, hogy termelésben nem akadt versenytársa. A 15–16. századi váltás a reneszánsz ízlésű kerámiák gyártásában nem okozott gondot. Már kétszáz éve használtak mázat... Az engobe-ozás, a sgraffito-technika, a többféle máz alkalmazása egy tárgyon (ón, ólom) nem volt nehéz feladat. Addig nem látott színgazdag munkák születtek (leletek az egri és diósgyőri várból).

A török megrendelések üzletileg ugyan fontosak voltak (asztali termékek: talpas tányérok, tálak, korsók stb.), de a régen kialakult formavilágot nem befolyásolták. A stílus ugyanis a török hódoltság kora előtt már létezett! A dekor változatosságát az ecset használatának elterjedése forradalmasította, amit a

Kis serpenyő / Small pan

19. század vége, tűzálló agyag, korongozott, belül mázazott / late 19th c., fireproof clay, wheel-thrown, glazed inside [13 x Ø 23 cm]

Szabán György: Serpenyő (szabad tűzön, főzés közben) / György Szabán: Pan (during outdoor cooking on fire)

[2012] samott, korongozott, mázazott / chamotte, wheel-thrown, glazed [21 x Ø 35 cm]

Fotó: Szabán György

Fotó: Szabán György

**Egyfülű fazék
reneszánsz dekorációval
(részlet) / Pot with
one handle, with
Renaissance decoration
(detail)**

19. század, samott,
korongozott, föld-
festékkel festett,
a teljes méret:
38 x Ø 31 cm /
19th c., chamotte,
wheel-thrown,
painted with engobe,
full size:
38 x Ø 31 cm

Fotó: Szabán György

helyi fazekasok az akkor betelepült habánoktól vettek át.

A 18–19. században, 1768–1872 között céhekbe tömörülve dolgoztak, központjuk Rimaszombat volt. Az első ipartársulat 1876. augusztus 30-án alakult meg Rozsnyón. Mindkét szerveződés időbeli megalakulása igazolja a fazekasközösség megfelelő alkalmazkodását a kor igényeihez.

A 19. század végén teljesedett ki a tűzálló edények gyártásának felfutása. A feltételek adottak voltak: jó nyersanyag, szakmai tudás, szervezett piaci értékesítés. Fontosabb termékek: csupor, szilke, tejesedény, korsó, butykos, serpenyő, lábas, fazék, tál, csíkszűrő; fontosabb lelőhely: Tornalja.

Virágzott a termelés. Jóllehet 1769-ben már készítették keménycserepet Pongyelokon, de mennyiségben és árban még nem volt versenytársa a kézzel korongozott tárgyagnak. A tűzálló gömri edények ára mindenki számára elérhetővé tette a terméket.

Fotó: Szabán György

Szabán György: Kacsasütő / György Szabán: Duck baker
[2012] samottos agyag, 1100 °C, korongozott, mázazott /
clay with chamotte, 1100 °C, wheel-thrown, glazed
[37x30x27 cm]

Nagyobb ünnepeken, lakodalmakkor a főzés-tetés a szabadban, nyílt tűzön, kecskelábú asztalon történt. Az asztal lapjára arasznyi hamut szórtak, ebbe állították a szilvماغ alakú lakodalmás fazekat. E köré hordták a paraszt, amit gyenge rőzsével tápláltak. Lassan, órákig rotyogott az étel. Ez a főzési mód a kor gasztronómiai szokásait is gyökeresen megváltoztatta. Lehetővé tette, hogy a sülték mellett az egészséges és tápláló leveses ételek is elterjedjenek.

A serpenyő vagy lábas a méreténél fogva (1–6 személyes) mindennapi használatra volt. A szabadban, a konyhában egyaránt használták. Nyelénél fogva az asztal közepére tették, köré ülve kanalazták az ételt. Az avatatlan szem nem veszi észre, hogy csak évszázados szakmai tudás, tapasztalat hozhat létre ilyen szép formájú használati edényeket. Itt minden kézre áll, jól fogható, a folyadék könnyen önthető és tárolható. Nem véletlen, hogy a majdan fémből gyártott edények, fazekak, lábasok nemcsak megnevezésben követik elődeiket, hanem formailag is.

Kíváncsivá tett, hogy az akkori tudás életre kelthető-e még ma is? Tehát megkorongoztam egy hagyományos kacsasütőt és egy háromlábú serpenyőt, hogy kipróbáljam, lehet-e őket ma is használni. Serpenyő-

**Csecses korsó víz tárolásához /
Jug for storing water with opening on its handle**

18. század, samottos agyag, korongozott, kívül mázazott / 18th c., clay with chamotte, wheel-thrown, glazed outside [40 x Ø 21 cm]

ben, a szabad tűzön lecsót készítettem. Már a kezdet is biztató volt! Az étel kis tűzön, gyorsan, ízletesen megfőtt. A kacsasütés kemencében történt. A sütőedény egyszerű, kézre eső formája már sejtette a jó eredményt. A madár ropogósra sült és nem száradt ki. A mázas felületen nem tapadt az étel. A tálalás is magáért beszélt. Ez a korongozott sütőedény letisztult formájával, hanyag eleganciával mázazott felüle-

tével maga a tökéletesség. Nem véletlen, hogy ezeket a tárgyakat nagy mennyiségben készítették, hiszen tökéletességükkel belesimultak az életbe.

A minőség mellett a mennyiség is egyedülálló volt. Kresz Mária néprajzkutató tanulmánya szerint 1890-ben Magyarországon több mint hétezer fazekas dolgozott és 35-40 millió edényt korongoztak, amelyek döntő része gömöri tárgy volt.

A gömöri fazekasság nagyságát az eddig feltárt anyagok minősége már bizonyítja, a jövőbeli kutatások eredményei csak megerősíteni fogják azt a tényt, hogy valamikor száz éve a gömöri kerámia készítésének volt egy méltatlanul feledett aranykora.

**Gömöri káposztásfazék /
Gömör cabbage pot**

18–19. század,
samottos massa,
korongozott, drótozott,
belül mázazott /
18–19th centuries,
clay with chamotte,
wheel-thrown, wired,
glazed inside
[47 x Ø 41 cm]

**Gömöri talpas edények
tejforraláshoz és szilva-
lekvár-tároláshoz /
Gömör vessels with
stem for boiling milk
and storing plum jam**

19. század vége,
samottos agyag,
korongozott, belül
mázazott / late 19th c.,
clay with chamotte,
wheel-thrown,
glazed inside
[25 x Ø 13 cm,
33 x Ø 18 cm]

Fotó: Szabán György

EPILÓGUS

Pár éve szimpóziumon voltam Hollandiában. Az egyik napon szakmai látogatást tettünk Goudában a városka művészeti iskolájában. Amikor a hallgatók megtudták, hogy honnan jöttem, nem kis meglepetésemre megkértek, hogy korongozzak nekik „valami magyart”! – fazekasságunk formavilága nagy és változatos...

Itt gyorsan, azt az egyet kiválasztani, ami jellemzően magyar? – reménytelen feladatnak tűnt, hiszen Gouda a sajt fővárosa, jutott eszembe. Azt biztosan

értékelni fogják, ha „tájszólásban” megkorongozom jelentősebb vidékeink tejesedényeit. Hamar végeztem is vagy egy tucat edénnyel, s büszkén mutattam, ezek a magyar tejesedények!

Kedvesen bólogattak és udvariasan megjegyezték: „Bizony ezek nem sikerültek egyformára!”

SZABÁN GYÖRGY
keramikus

Jegyzet

1. B. Kovács István: *Agyagkenyér. Fejezetek az agyagművéség történetéből Gömörben és Kisbontban*. Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület, Rimaszombat, 2001.

Az iparművészet fogalmáról

Tisztelt Főszerkesztő Asszony! Kedves Éva!

■ Évtizedek óta időnként felmerül az az igény, hogy végre valóban meg kellene határozni az iparművészet fogalmát, lehetőleg pontosan.

Én eddig sosem mondtam véleményt ebben a kérdésben, most azonban megtisztelő kérésének nem tudok ellenállni...

Természetesen nem fogok tudni megnyugtató választ adni a kérdésre – ugyanis szerintem nem is lehet –, de megemlítenék néhány dolgot ezzel összefüggésben, ami épp eszembe jut, miközben bártorkodom azt mondani, hogy a pontos definiálás nemcsak lehetetlen, de nem is szükséges.

Tudom, hogy ez szemtelenség a részemről, de mentségemre szolgálhat, hogy ez a kis cikkecske nem esszé, hanem csak levél.

■ Néhány évtizeddel ezelőtt, a megboldogult szocializmusban, ahol az állami szabályozást minden területen érvényesíteni kellett, túlbuzgó kollégák azon fáradoztak az én szakmámban, a belsőépítészetben, hogy rendeletileg szabályozzák, csak az kaphasson tervezési jogosultságot, akinek főiskolai diplomája van.

Ennek az ostoba kísérletnek a megvalósítását szerencsére sikerült megakadályozni.

Amikor évtizedekkel később szakmai kamara megalakítása került sorra, lényegében hasonló kísérlet történt, azt kívánták, hogy a tervezési jogosultság kamarai tagsághoz kötött legyen.

Ekkor én azt kérdeztem (miután megkapták a leveletem, amelyben közöltem, hogy eszem ágában sincs belépni a kamarába), megengedik-e, hogy vasárnap délben zongorázzak? (Nem tudok zongorázni...)

Ugyanis, ha a művészetet megpróbáljuk adminisztratív keretek közé szorítani, akkor meghal. Ha jól emlékszem, Kassák mondta, hogy a művészet vagy szabad, vagy semmilyen.

Márpedig, ha az iparművészet művészet – és remélem, lehet az –, akkor tökéletesen szabadnak, határok nélkülinek kell lennie. És vajon akkor lehet-e elméleti határokat szabni számára?

■ Az iparművészet sokrétű dolog, de mi, akik többé-kevésbé jól ismerjük, kiismerjük magunkat abban, hogy lényegében mit jelent a fogalom. Sok fogalommal vagyunk így, hogy a nyelvünkben használunk egy kifejezést, amely nem pontosan meghatározott,

mégis tudjuk, miről van szó. Tudjuk, hogy van az ipar számára történő tervezés – a design –, van kézművesség és kézműves-iparművészet, vajon hol az elválasztó határ? Csak a létrehozott tárgy minősége?

(Volt idő, amikor vita volt itt azon, hogy ki tekinthető festőnek? Párizsban, a hatvanas években, amikor megkérdeztem: ott hogy van? – azt mondták: festő az, aki fest.)

Az iparművészet és képzőművészet közötti határok kérdése hasonló probléma. Nyilvánvaló, hogy a használt anyagok milyensége sem jelent semmit. A főiskolán az én időmben (1955–1960) volt díszítőfestő szak.

Vajon Michelangelo ott végzett-e? Tudtommal nem, és mégis egész ügyesen kifestette a Sixtus-kápolnát.

■ A gobelint többnyire műhelyekben „szakmunkások” készítették, de sokan vannak, akik maguk csinálják. Vasarely szerint nem szükséges, hogy a festő saját kezűleg fesse a képet. Ha azt természetesnek tartjuk, hogy az ipari formatervező nem maga készíti el a mozdonyt, akkor igazán nehéz meghatározunk, hogy hol a határ?

■ Kovács Zsuzsa belsőépítész mondta, hogy a jó széknek három szempontnak kell megfelelnie. Legyen könnyű, kényelmes és gazdaságosan előállítható.

Ezek felszínes általánosságok, és szerintem a legfontosabb szempont ebben a meghatározásban nem szerepel. A szék ugyanis műtárgy, és mint olyannak, remekműnek kellene lennie. A bútortörténet számtalan ilyen ismer, és ezek egyáltalában nem felelnek meg K. ZS. szempontjainak.

■ Miért írtam most meg ezeket? Hogy megpróbáljam jobban megvilágítani az alapkérdés nehézségét. Vagyis hogy az elméleti tisztázásnak mennyi abszurditással kellene megbirkóznia – amire szerintem nem képes.

És valóban – feltétlenül szükséges?

MEZEI GÁBOR

A vitában eddig megjelent cikkek:

Simon Károly: *Tisztázatlan fogalmak az iparművészet területén* (2014/1. sz. 42–43. o.) és Wehner Tibor: *A tisztázatlan fogalmak tisztázása – az első bizonytalan lépés* (2014/2. sz. 44. o.).

Állami kitüntetések 2014. március 15. alkalmából

Az iparművészet területén alkotó díjazottak

KOSSUTH-DÍJ

Bobus Zoltán üvegtervező iparművész
Németh János keramikumművész

MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT

Leboczky János kovács-iparművész

MAGYARORSZÁG ÉRDEMES MŰVÉSZE

Pannonhalmi Zsuzsa
keramikus iparművész
Szenes István belsőépítész

JÁSZAI MARI-DÍJ

Rátkai Erzsébet jelmeztervező

BÁNFFY MIKLÓS-DÍJ

Vincze Andrea művészeti menedzser

FERENCZY NOÉMI-DÍJ

Bicsár Vendel ötvösművész
Farkas Anna tervezőgrafikus-művész
Fodor Lóránt formatervező,
egyetemi docens

Kelemen Katalin textilművész
Szabó Edit iparművész

MUNKÁCSY MIHÁLY-DÍJ

Babinszky Csilla képzőművész
Cseke Szilárd Dezső képző- és festőművész

Filp Csaba festőművész
Koroknai Zsolt képzőművész
Kósa János festőművész
Mózer Erzsébet
grafikai restaurátorművész
Pető Hunor képzőművész

NÉMETH LAJOS-DÍJ

Dr. Bordács Andrea szerkesztő,
főiskolai docens, igazgató

BALOGH RUDOLF-DÍJ

Pecsis Mária fotóművész
Szarka Klára fotóművészeti szakíró

Hírek

■ **Építészet az illusztrációban** címmel tíz művész munkáiból rendezett kiállítást a Magyar Illusztrátorok Társasága. Az Aknay János, Azbej Kristóf, Győrfi András, Rényi Krisztina, Sárkány Győző, Sárkány Roland, Szurcsik József, Takáts Márton, Vásárhelyi Antal és Vida Győző illusztrációit bemutató tárlat először 2014. március 24. és 27. között az 51. Bolognai Gyermekkönyvvásáron volt látható, majd április 24. és 27. között a XXI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon mutatják be a Millenáris B épületében. (Bp. II., Kis Rókus u. 16–20.)

■ **Szimbólum – piros-fehér-zöldben.** 2014. március 22. óta látogatható az 1,8 milliárd forint uniós forrásból megújult Olimpiai park Budapest V. kerületében, a Lipótvárosban. *Szimbólum* címmel a park Duna felőli bejáratánál állították fel a Mihály Gábor szob-

rász által tervezett térplasztikát, melyet az ózdi Stivas Kft. készített el. A 6 méter magas, 10 méter hosszú, 3,5 méter átmérőjű karikákból álló *Szimbólumot* azért festették nemzetiszínűre, mert a Nemzetközi Olimpiai Bizottság jogdíjat akart kérni a hivatalos öt szín használatáért.

■ **Igazmondók – Korkritika: kívülállás, karikatúra** címmel látható kiállítás a Kepes Intézetben (Eger, Széchenyi u. 16.) 2014. március 8. és június 15. között. A tárlaton Bada Dada, Baranyai (b) András, Bogdándy Szultán, Fekete Valér (Sior), feLugossy László, Gyarmati Zsolt, Könczey Elemér és Medve Zsuzsi rajzai szerepelnek.

■ **Mit tud ez a gépcsoda? – Czabán György fotókiállítása** az A38 hajón. A komárnói hajógyárban bontásra váró ukrán kőszállító

uszályt több mint tíz éve újjáépítették, és híres koncerthajó, kulturális központ lett belőle a Duna-parton, a Petőfi híd budai hídfőjénél. Nemrégiben kiemelték a vízből, átesett a tízévente kötelező parti szemlén, ellenőrzésen, karbantartáson, és ismét vízre helyezték. Az újranyitás alkalmából fotókiállítást rendeznek 2014. április 15. és május 4. között Czabán György felvételeiből, aki fényképezőgépével a kezdetek óta dokumentálja a hajó átalakulását és a rajta zajló életet.

■ **Petőfi-kárpit Kiskörösön.** Huszonegy textilművész közreműködésével hónapokon át készült az az egyedülálló kárpit, melyen Petőfi Sándor és Szendrey Júlia arcképe látható, illetve elmosódva mindazok a dokumentumok (köztük a születési anyakönyvi bejegyzés is), helyszínek, melyek a

„Az egész töredéke és a töredékek egésze”
 (Petőfi-kárpit), Petőfi Szülőház és Emlék-
 múzeum, Kiskőrös. Alkotók: 21 kárpitművész,
 a Magyar Kárpitművészek Egyesületének tagjai
 / 'Fragment of the Whole and Whole
 of the Fragments' (Petőfi Tapestry), Petőfi's
 House of Birth and Memorial Museum,
 Kiskőrös. Community work by 21 tapestry
 artists, members of the Association
 of Hungarian Tapestry Artists
 [2013–2014] gyapjú, selyem, franciakárpit-
 technika / wool, silk, French tapestry
 technique [185x263 cm]

város szülőttjének az életútját mutatják be. A csaknem 5 négyzetméteres kárpit 2014. március 19. óta látható a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum emeleti galériájában. (Kiskőrös, Petőfi tér 5.)

■ **A Hungarikum Bizottság** legutóbbi döntése alapján hungarikum lett többek között a Zsolnay porcelán és kerámia, valamint a Magyar Értéktárba került az Ajka kristály és a hőveji csipke.

■ **Magyar Tárgy** – kiállítás a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában. Tizennégy fiatal formatervező munkáiból rendezett tárlatot a Palmetta Galéria. (Bp. XI., Bartók Béla u. 30.) A kiállításon látható Farkas Anna és Batisz Miklós *Starry Light* lámpája, az Architecture Uncomfortable Workshop fa lámpaburája, Gyimóthy György szerelés nélkül összeépíthető polca, Gulyás Péter *Profane* nevű különleges világórája, Kiss Zsombor egyedi váz-architektúrával rendelkező kerékpárja, Kodolányi Gábor pipereasztala és lámpája, Lakos Dániel *Logifaces* játéka, a Design Studio Mika&Heni kísérleti széke, A Co&Co *DSI Inhalo* sóinhalátora, *Nosiboo* orrszívó porszívója és *Cocodice* logikai játéka, Kiss-Gál Gergely *Plié* bútorcsaládja, Pongrác Farkas lámpakol-

Fotó: Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum, Kiskőrös

lekiója, Toronyi Péter konyhai eszközei, Zagyvai András *Geapple* nevű új logikai játéka. A kiállítás megtekinthető 2014. március 15. és május 3. között.

■ **Téglamúzeum nyílt Székesfehérváron.** Közel kilencszáz történelmi, bélyeges téglából álló régészeti gyűjteményt mutat be a régi megyeháza pincéjében megnyílt Fejér Megyei Téglamúzeum. (Székesfehérvár, Megyeház u. 17.)

■ **Magyar Formatervezési Díj pályázat 2014.** A 35 éves múltra visszatekintő Magyar Formatervezési Díj pályázatra, melyet a Magyar Formatervezési Tanács közreműködésével a nemzetgazdasági miniszter hirdet meg, termék-, vizuális kommunikáció, terv- és diákmunka kategóriában lehet benyújtani pályamunkát. A pályázatra gyártók, tervezők, megrendelők jelentkezését egyaránt

várják. A pályázat benyújtásának határideje: 2014. május 5. Bővebb információ a Magyar Formatervezési Tanácstól kérhető a (06-1) 474-5859 telefonszámon, vagy az anna.janko@hipo.gov.hu e-mail címen.

■ **Művészsorsok a boldog békeidők után** címmel képző- és iparművészeti kiállítás nyílik 2014. április 12-én a GIM Házban. (Gödöllői Iparművészeti Műhely, Körösfői u. 15–17.) Az id. Barabás Márton festőművész és Barabás Márton festő-szobrászművész, Pérely Imre festőművész és Pérely Zsuzsa kárpitművész, valamint Remsey Jenő festőművész és Remsey Flóra kárpitművész munkáit bemutató tárlat május 31-ig látogatható.

■ **Boogie Woogie** – A Trafó Galéria új, csoportos kiállítása 2014. április 3. és május 11. között absztrakt pozíciókat mutat be a kortárs képzőművészet különféle műfajában a festészettől az installáción keresztül, a fotón át a graffitíig. (Bp. IX., Liliom u. 41.)

■ **Úton a Szentföldön** címmel Török Ferenc építész szabadkézi rajzaiból nyílt kiállítás a Tihanyi Bencés Apátságban. (Batthyány u. 3.) A tárlat 2014. március 16. és május 11. között látogatható.

■ **Całun, Katyń, lepel** címmel kiállítást rendezett a Forrás Galéria (Bp. VI., Teréz krt.

9.), ahol bemutatták Polgár Csaba munkáját, mellyel a művész az 1940-ben történt katyń-i, lengyel nemzeti tragédiának állított emléket. (2014. március 13–25.)

■ **A csipkék királynője, a királynők csipkéje** címmel rendeznek kiállítást a halasi csipkéről 2014. április 18. és május 9. között az Óbudai Kulturális Központ Békásmegyeri Közösségi Házában. (Bp. III., Csobánka tér 5.)

■ **Leonardo lángelméje, Leonardo automobilja és a Sforza ló Pécsen.** – Leonardo da Vinci csaknem száz, mérethű találmányát mutatja be a pécsi Janus Pannonius Múzeum (JPM), a város főterén pedig felállítják hatalmas lószobrának másolatát. Az olasz polihisztor szenzációs találmányai alapján készült, pontos, korhű modellek, eredeti rajzok, kéziratok a JPM Martyn Ferenc Múzeumban (Káptalan u. 4.) és a JPM Modern Magyar Képtárban (Papnövelde u. 5.) láthatók. Az interaktív, 21. századi technikákat is felvonultató tárlaton Leonardo felfedezéseinek kívül helyet kapnak más reneszánsz tervezők munkái is, és bemutatják Leo-

nardo automobilját és a „repülő embert” is. A két kiállítás 150 négyzetméteren várja a látogatókat 2014. április 15. és szeptember 30. között.

■ **Szédülő betűk.** – Hegedűs Márton (Martzi Hegedűs) a Magyar Képzőművészeti Egyetem végzős hallgatója tervezőgrafika szakon, Frustró néven új betűtípust alkotott, amely egyre nagyobb érdeklődést kelt az interneten, és felkeltette a nemzetközi designsjtó figyelmét is. A Frustró tipográfiaailag nem hoz újdonságot, a grafikája kelt optikai illúziót. Ezek a betűk csak a papíron létezhetnek, a valóságban lehetetlen őket létrehozni. A holland M. C. Escher és a magyar Orosz István dimenziókat felborító grafikai után most Hegedűs Márton betűi csapják be a szemünket, az aljuk olyan, mintha alulról néznénk, a tetejüket pedig mintha felülről látnánk.

■ **Magyar tervezésű a legdrágább Peugeot.** A miskolci formatervező, Bocsi Attila 2001 óta dolgozik a Peugeot designereként. Az ő karosszériaterve alapján gyártották le a legújabb hibrid autójukat, az 508 RXH-t.

■ **A mecénás főváros – A Fővárosi Képtár.** A Budapesti Tavasz Fesztivál záróeseményeként mutatja be tárlatát a Fővárosi Képtár és a Budapest Galéria az Új Budapest Galériában, a Bálnában. (Bp. IX., Fővám tér 11–12.) A kiállításon a főváros műpártolásának történetét követik az 1880-as évektől napjainkig. A múzeumi gyűjteménygyarapító munka eredményét, értékes alkotások és műtárgyak sokaságát szemlélheti meg a látogató 2014. április 4. és augusztus 31. között.

■ **Homagium Ravasz Erzsébetnek** címmel emlékkiállítást rendeztek az 1991-ben elhunyt zománcművész tiszteletére a Museion No.1

Polgár Csaba:
Całun, Katyń, lepel /
Csaba Polgár:
Całun, Katyń, Shroud
[2013] fénynyomat,
fémgombok /
light-print,
metal buttons
[500x300 cm]

Fotó: Forrás Galéria, Budapest

galériában. (Bp. IX., Üllői u. 3.) A kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely gyűjteményéből és a művész családjának tulajdonában lévő művekből válogatott tárlatot 2014. március 6. és 28. között tekinthették meg az érdeklődők.

■ **Gombold Újra! Közép-Európa** – Negyedik alkalommal hirdeti meg divatpályázatát a magyar kreatív ipar fejlesztéséért felelős Design Terminál. Ezúttal azonban nem csak magyar, hanem cseh, lengyel és szlovák tervezők munkáit is várják a megmérettetésre 2014. május 5-ig.

■ **Labirintus** címmel hirdet pályázatot tagjai részére a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete. Pályázni lehet festészet, szobrászat, grafika, alkalmazott grafika, textil, gobelin, kerámia, ötvös, üveg, belsőépítészet és fotóművészeti kategóriában. Beadási határidő 2014. május 30. A pályázati művekből válogatott kiállítás 2014. szeptember 5-től november 2-ig lesz látható Szentendrén a MűvészetMalomban.

■ **Lepkeház az Erzsébet téren.** – A Budapesti Tavasz Fesztivál legújabb, látványos helyszíne volt az Erzsébet téren felépült Lepkeház. A Hello Wood alkotócsoportja által tervezett, fából készült színes köztéri installáció és épület, meglepő városi tér és tértrum 2014. március 27. és 29. között számos rendezvénynek adott helyet: orgonahangverseny, elektronikus zene, lézer-fényhárfa, cirkusz, opera, divatperformance, breaktánc szerepelt az ingyenesen látogatható programok között.

■ **Liget Budapest projekt.** – A Városligetben felépítendő múzeumi épületek megvalósítására vonatkozó nyílt nemzetközi tervpályázatot a Városliget Ingatlanfejlesztő Zrt. a Szépművészeti Múzeummal közösen írta

ki. Az Új Nemzeti Galéria – Ludwig Kortárs Művészeti Múzeum, a Néprajzi Múzeum és a Magyar Zene Háza épületére egy-egy, a FotóMúzeum Budapest és a Magyar Építészeti Múzeum épületeire pedig egy közös felhívás jelent meg. A kiírás szövege a www.ligetbudapest.org oldalon olvasható. A pályaművek beadási határideje 2014. május 27. A második forduló várható kezdete augusztus lesz, a 11 tagú nemzetközi zsűri a tervek szerint decemberben hirdeti majd eredményt.

■ **Megnyíltak Móra mesebirodalmának kapui Szegeden** a Móra Ferenc Múzeum új kiállításán. (Roosevelt tér 1–3.) 2014. március 9-én nyitotta ki kapuit az interaktív gyerekbirodalom. A Móra Ferenc gondolatai, történeteit megidéző kiállításon Panka

és a Vadember útján kalandozhat az ifjú látogató, a vidám, színes tárlaton faodúba rejtett társasjátékok, olvasósarok, betűtészta-paradicsom várja a gyerekeket december 15-ig.

■ **Címerkiállítás a WestEndben.** A bevásárlóközpont Magyarország három ezer településének címerét szeretné bemutatni, és városaink, falvaink történelmét és jelenét megismertetni évi kétmillió látogatójával. A kiállítócsarnokban most 259 címer látható 2015 januárjáig, azután újabb települések címereit helyezik ki. A színes ábrák a korlátok alatti falfelületen láthatók, fölöttük a korlátokon pedig okostelefonon leolvasható QR kódok segítségével megtudható minden lényeges információ az adott címerhez tartozó településről.

**Címerkiállítás – plakát, WestEnd, Budapest /
Exhibition of the coats-of-arms of Hungarian settlements. Poster. WestEnd City Center, Budapest**

Fotó: WestEnd City Center, Budapest

A MAGYAR IPARMŰVESZET
AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN
ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ:

Corvina Könyvesbolt

7621 Pécs, Széchenyi tér 8.

Cser Könyvkiadó

1114 Budapest, Ulászló utca 8.

Fókusz Könyvárúházak

1072 Budapest, Rákóczi út 14.

7621 Pécs, Jókai utca 25.

FUGA Budapesti Építészeti Központ

1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.

Iparművészeti Múzeum, Könyvshop

1091 Budapest, Üllői út 33–37.

Írók Boltja

1061 Budapest, Andrássy út 45.

Klauzál13 – Könyvesbolt és Galéria

1072 Budapest, Klauzál tér 13.

Koller Galéria

1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 5.

Lira Könyvesboltok

6000 Kecskemét, Hornyik körút 2.

8500 Pápa, Celli utca 11.

9700 Szombathely, Kossuth Lajos utca 8/3.

Magyar Nemzeti Galéria, Shop

1014 Budapest, Szent György tér 2.

Műcsarnok, Shop

1146 Budapest, Dózsa György út 37.

Nagytétényi Kastélymúzeum

1225 Budapest, Nagytétényi Kastélypark

Palmetta Design Galéria

1111 Budapest, Bartók Béla út 30.

2000 Szentendre, Bogdányi út 14.

Péter-Pál Galéria

2000 Szentendre, Péter-Pál utca 1.

Püski Könyvesház

1013 Budapest, Krisztina körút 26.

Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum

9021 Győr, Király utca 17.

Szépművészeti Múzeum, Shop

1146 Budapest, Hősök tere

Városi Képtár – Deák Gyűjtemény

8000 Székesfehérvár, Iskola utca 10.

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (1)489-0120, (1)212-5303

A folyóirat korábbi példányai
a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Dear Reader,

■ In our April issue with focus on metalworking, distinguished metalwork artist József Kótai takes farewell of his recently deceased friend and colleague, János Máté (1938–2014) in a personal obituary article. The joint exhibition of József Kótai, János Máté and Lajos Muharos, entitled *Contemporary Metalwork Artists*, mounted at Klebelsberg Cultural Center between 12 February and 2 March 2014, with the aim to commemorate János Máté, is reported by art historian Zsuzsa Lovag.

Latest works by sculptor and metalwork artist László Szlávics, Jr., amalgamating synthesizing monumentality with the specification of the finest details, reminiscent of classical Hungarian Constructivism, are reviewed by art historian Antal Tóth.

The Esterházy Treasury of Fraknó (now Forchtenstein, Austria) ranks as one of the most precious collections of the Museum of Applied Arts. The forthcoming transfer of the objects from the Museum to the Esterházy Palace of Fertőd, made the publication of a profound survey of the treasury in the Journal particularly topical.

Easter, for Christians, is the preeminent feast that celebrates the resurrection of Jesus Christ. The representation of the Holy Sepulchre is an important, integral part of the Roman Catholic liturgy. The 19th-century Lord's Coffin at the church of Gyöngyöshalász village is a rare, exceptional representative of the art.

The unique quality of the clay found in the historic Gömör County, in Upper Hungary, made the region a significant centre of folk pottery from the earliest times to the turn of the 19th and 20th centuries. In his article on Gömör pottery, ceramic artist György Szabán briefly surveys its history, with particular view to the traditional technology and the excellent quality of the fireproof, wheel-thrown ceramic ware.

The debate over the concept of applied arts, initiated in Issue 1 goes on: interior designer Gábor Mezei, has added his views on the topic in an ironic letter.

Heartfelt congratulations to artists awarded with state prizes on March 15, 2014, on our national holiday commemorating the Hungarian Revolution of 1848!

In the News section of this issue, special attention is given to events of the Budapest Spring Festival between 21 March and 6 April, 2014.

ÉVA KISS
Editor-in-Chief

Serpenyőbelső (részlet) / Pan interior (detail)

*19. század vége, tűzálló agyag, korongozott, mázazott /
late 19th c., fireproof clay, wheel-thrown, glazed [Ø 41 cm]*

nka
Nemzeti Kulturális Alap

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

A folyóirat ára: 750 Ft